

Θεωρητικής Κατεύθυνσης
Άρχαία Γνωστό
Β΄ Λυκείου

Επιμέλεια: ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ
ΕΛΕΝΗ ΜΑΥΡΙΔΟΥ
ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΠΕΤΡΑ
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ

e-mail: info@iliaskos.gr

www.iliaskos.gr

ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ ΥΠΕΡ ΜΑΝΤΙΘΕΟΥ

ΜΕΤΑΦΑΣΗ § 1-3

(1) Αν δεν γνώριζα καλά κύριοι βουλευτές , ότι οι κατήγοροι θέλουν να με βλάπτουν με κάθε τρόπο , θα τους χρωστούσα μεγάλη ευγνωμοσύνη γι'αυτήν την κατηγορία · γιατί έχω τη γνώμη ότι είναι αίτιοι πάρα πολύ μεγάλων ωφελειών για όσους έχουν συκοφαντηθεί άδικα αυτοί που θα ανάγκαζαν αυτούς να λογοδοτήσουν για τις πράξεις της ζωής τους.

(2) Γιατί εγώ έχω τόσο μεγάλη εμπιστοσύνη στον εαυτό μου , ώστε ελπίζω ότι , και αν ακόμα κάποιος τυχαίνει να φέρεται άσχημα ή εχθρικά προς εμένα , όταν με ακούσει να μιλώ για όσα έχουν γίνει , θα μετανιώσει και θα με θεωρήσει στο εξής πολύ καλύτερο.

(3) Έχω λοιπόν την αξίωση , κύριοι βουλευτές , αν αποδείξω σε σας μόνο τούτο , ότι δηλαδή διάκειμαι φιλικά προς το παρόν πολίτευμα και ότι είμαι αναγκασμένος να συμμετέχω στους ίδιους με σας κινδύνους , να μην υπάρχει καμία ωφέλεια σε μένα αν ωστόσο αποδειχτεί ότι και σχετικά με τα υπόλοιπα έχω ζήσει κόσμια και πολύ διαφορετικά από την πεποίθηση και τους ισχυρισμούς των εχθρών (μου) , σας παρακαλώ αφενός να επικυρώνεται την εκλογή μου , αφετέρου να νομίζετε ότι αυτοί είναι κακοήθεις. Πρώτα λοιπόν θα αποδείξω ότι δεν υπηρετούσα ως ιππέας ούτε διέμενα στην πόλη επί των Τριάκοντα (τυράννων) , ούτε συμμετείχα στο τότε πολίτευμα.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ §1-3

Οι παράγραφοι 1-3 αποτελούν το **προοίμιον** του λόγου. Το προοίμιο είναι η αρχή του ρητορικού λόγου , όπου με συντομία ο ομιλητής ενημερώνει τους ακροατές επί του θέματος και προσπαθεί να επιτύχει την **πρόσεξιν** (=την προσοχή τους) , να κερδίσει την **εὐνοίαν** τους και να τους κατατοπίσει (**εὐμάθεια**). Στο τέλος του προοιμίου υπάρχει η **πρόθεσις** , η σύντομη δηλαδή έκθεση του θέματος. Το προοίμιο του συγκεκριμένου λόγου δεν έχει ρητορικούς εξωραϊσμούς . Η γλώσσα είναι επιβλητική , πειστική και φυσική .

§1

Η πρώτη ημιπερίοδος (**Εἰ μὴ συνήδη ... τῆς κατηγορίας**) εκφράζει τη βεβαιότητα του Μαντιθέου για την πρόθεση της κατηγορίας , δίνοντας μια πρώτη εικόνα της αυτοπεποίθησης του , η οποία είναι διάχυτη σε όλο το λόγο. Με τον τρόπο αυτό ο ομιλητής προσπαθεί να μειώσει τους κατηγορούς του .

Επιπλέον , χρησιμοποιείται ένα έξυπνο **παράδοξον** (= στοιχείο πρωτοτυπίας και εντυπωσιασμού) προκειμένου ο ομιλητής να εξασφαλίσει την εὐνοία και την προσοχή των βουλευτῶν-ακροατῶν: εκφράζει την , υπό προϋποθέσεις , ευγνωμοσύνη του προς τους κατήγορους όπως και στην προλογική αρχή του `` **Υπὲρ Αδυνάτου** `` λόγου του Λυσία : `` **Οὐ πολλοῦ δέω χάριν ἔχειν , ὡ βουλή , τῷ κατηγογῶρῳ , ὅτι μοι παρεσκεύασε τὸν ἀγῶνα τούτονί ...** `` .

Η δεύτερη ημιπερίοδος (**ἡγοῦμαι γάρ... καταστήναι**) αιτιολογεί και αποσαφηνίζει την προηγούμενη : οι κατήγοροι , ἔστω και ἄθελά τους , προσφέρουν στον κατηγορούμενο την δυνατότητα να αποδείξει την αθωότητά του μιλώντας δημόσια για τη ζωή του , και συγχρόνως να καταδείξει το ποιόν των αντιπάλων του .

§2

Στη δεύτερη παράγραφο του προοιμίου (**ἐγὼ γὰρ οὕτω σφόδρα ἑμαυτῷ πιστεύω , ὥστ ' ἐλπίζω ... ἡγήσεσθαι**) , ο Μαντίθεος εκφράζει την αυτοπεποίθησή του και την ελπίδα του ότι θα μεταστρέψει την εις βάρος του δυσμενή εντύπωση . Με τον τρόπο αυτό προσπαθεί να προϊδεάσει τους βουλευτές και να δημιουργήσει εύλογο ενδιαφέρον για ὅσα πρόκειται να εκθέσει στη συνέχεια .

§3

Η τρίτη παράγραφος ξεκινάει ως μέρος του προοιμίου (**ἀξιῶ δέ , ὡ βουλή , ἐὰν μὲν ... πλέον εἶναι , ἐὰν δέ ... χείρους εἶναι**) μέσα από δυο αντιθέσεις που αλληλοεμπλέκονται :

1. **ἐὰν μὲν ... πλέον εἶναι , ἐὰν δέ φαίνωμαι...**,
2. **ἐμὲ μὲν δοκιμάζειν , τούτους δὲ ἡγεῖσθαι χείρους εἶναι** , επιχειρεῖ να καταδείξει
 - a. ὅτι εἶναι ἄξιος της συμμετοχῆς του στο βουλευτικό αξίωμα , ὄχι μόνο λόγω δημοκρατικῆς αγωγῆς , αλλά – κυρίως – λόγω του σωστοῦ χαρακτήρα- ἠθους του ,

β. ότι ο ίδιος είναι ανώτερος από τους κατηγορούς του .
Η τελευταία περίοδος της τρίτης παραγράφου (**πρώτον δέ... πολιτείας**)
είναι η **πρόθεσις** : Εδώ εκθέτει με συντομία το κατηγορητήριο , για το οποίο
θα αποδείξει ότι δεν ευσταθεί .

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ § 1-3

- 1.** Με ποια επιχειρήματα μπορείτε να υποστηρίξετε την άποψη ότι ο Μαντίθεος : α) είναι καλοπροαίρετος , β) έχει εμπιστοσύνη στον εαυτό του , γ) είναι δίκαιος και αξιοκρατικός ;
- 2.** « *είς ἔλεγχον τῶν αὐτοῖς βεβιωμένων καταστήναι* » : Τι γνωρίζετε για εκείνο το θεσμό της αθηναϊκής δημοκρατίας στα πλαίσια του οποίου αναφέρεται το απόσπασμα ;

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ § 1-3

- 1.** συνήδη : Να γραφούν ἑξὶ ομόρριζά του στη ν.ε. και δύο συνώνυμά του στην α.ε. .
- 2.** Να εντοπίσετε στο κείμενο λέξεις που ἔχουν ετυμολογική συγγένεια με τις εξής : αβίωτος , σχεδόν , διάβολος , ποίηση , ρήση , φανός , πράκτωρ , ιστός, στάδιο , λέσχη , μελέτη .
- 3.** Να γράψετε δύο ομόρριζα (ἓνα απλό και ἓνα σύνθετο) της νεοελληνικής για κάθε μία από τις παρακάτω λέξεις : ποιῶ , ἡγοῦμαι , διαβάλλομαι , ἔλεγχος , ἀκούω .
- 4.** Να δώσετε την ετυμολογία των παρακάτω λέξεων : συνήδη , σφόδρα , πιστεύω , ἐλπίζω , λοιπὸν .

ΜΕΤΑΦΑΣΗ § 4-8

(4) Ο πατέρας (μας) δηλαδή , πριν από την καταστροφή στον Ελλήσποντο , μας έστειλε να ζήσουμε κοντά στο Σάτυρο το (βασιλιά) στον Πόντο , και δε βρισκόμασταν στην Αθήνα ούτε όταν γκρεμίζονταν τα τείχη ούτε όταν μεταβαλλόταν το πολίτευμα , αλλά ήρθαμε (στην Αθήνα) πέντε μέρες πρωύτερα , πριν επιστρέψουν από την εξορία στον Πειραιά αυτοί από τη Φυλή .

(5) Και πράγματι ούτε εμείς ήταν πιθανό , αφού είχαμε φτάσει σε τέτοια κρίσιμη χρονική στιγμή , να επιθυμούμε να συμμετέχουμε στους ξένους κινδύνους , ούτε εκείνοι προφανώς είχαν τέτοια πρόθεση , ώστε να παρέχουν αξιώματα στη διοίκηση της πολιτείας σε όσους ζούσαν στα ξένα και σε όσους δε διέπρατταν κανένα αδίκημα (εναντίον των πολιτών) , αλλά (αντίθετα) περισσότερο στερούσαν τα πολιτικά τους δικαιώματα ακόμα και από εκείνους που συνεργάστηκαν μαζί τους στην κατάλυση της δημοκρατίας .

(6) Έπειτα είναι βέβαια ανόητο να εξετάσει (κανείς) αυτούς που υπηρέτησαν στο ιππικό από την πινακίδα · γιατί σ' αυτήν αφενός πολλοί από αυτούς που παραδέχονταν ότι υπηρέτησαν στο ιππικό δεν είναι (γραμμένοι) μέσα , αφετέρου μερικοί από αυτούς που ζούσαν μακριά από την πόλη έχουν αναγραφεί (εκεί) . Πιο μεγάλη όμως απόδειξη ακρίβειας είναι η εξής· όταν δηλαδή επιστρέψατε (από την εξορία) , αποφασίσατε με ψηφοφορία οι φύλαρχοι να παραδώσουν κατάλογο των ιππέων , για να εισπράξετε πίσω το επίδομα από αυτούς .

(7) Κανείς λοιπόν δεν θα μπορούσε να αποδείξει για μένα ούτε ότι εγώ αναγράφηκα (στον κατάλογο) από τους φυλάρχους ούτε ότι παραπέμφθηκα στους συνηγόρους του δημοσίου ούτε ότι εισέπραξα επίδομα . Κι όμως είναι εύκολο να κατανοήσουν όλοι αυτό , ότι δηλαδή αναπόφευκτα , αν δεν αποκάλυπταν αυτούς που πήραν τα επιδόματα , οι ίδιοι θα τιμωρούνταν . Επομένως , μπορείτε να εμπιστευέστε πολύ πιο δικαιολογημένα εκείνους τους καταλόγους παρά αυτούς · από εκείνους δηλαδή ήταν εύκολο , για όποιον το επιθυμούσε , να διαγραφεί , ενώ στους άλλους αναγκαστικά αναφέρθηκαν όσοι υπηρέτησαν στο ιππικό από τους φυλάρχους .

(8) Ακόμα , κύριοι βουλευτές , αν βέβαια υπηρέτησα στο ιππικό , δε θα αρνιόμουν αυτό σαν να είχα κάνει κάτι κακό , αλλά θα απαιτούσα να επικυρώνετε την εκλογή μου , αν αποδείξω ότι κανείς από τους πολίτες δεν έχει κακοποιηθεί από εμένα . Βλέπω μάλιστα ότι και εσείς έχετε αυτή τη γνώμη και ότι από τη μια πολλοί από αυτούς που τότε υπηρέτησαν στο ιππικό είναι βουλευτές , από την άλλη πολλοί από αυτούς έχουν εκλεγεί με χειροτονία στρατηγοί και ίππαρχοι. Επομένως , μη νομίζετε ότι εγώ κάνω αυτήν την απολογία για κανένα άλλο λόγο , παρά επειδή τόλμησαν ολοφάνερα να πουν συκοφαντικά ψεύδη εις βάρος μου . Ανέβα λοιπόν για χάρη μου (στο βήμα) και κατάθεσε μαρτυρία .

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ § 4-8

Οι §§4-19 περιλαμβάνουν την **διήγηση** και την **πίστιν** ή **ἀπόδειξιν** .
Η **διήγησις** δεν περιλαμβάνει μόνο έκθεση γεγονότων σχετικά με το κατηγορητήριο , αλλά και γεγονότα που χρησιμοποιούνται ως αποδεικτικά στοιχεία όχι μόνο για την αναίρεση της κατηγορίας , αλλά και για την προβολή της υποδειγματικής συμπεριφοράς του κατηγορουμένου στον ιδιωτικό και δημόσιο βίο του .

Οι §§ 4-8 περιλαμβάνουν τις **πίστεις** ή **ἀποδείξεις** , με τις οποίες ο Μαντίθεος αναιρεί την κατηγορία . Οι πίστεις , που είναι το ουσιαστικότερο μέρος ενός ρητορικού λόγου , διακρίνονται σε :

α) **ἀτεχνες** (αντικειμενικά πειστήρια , που δεν οφείλονται στην τεχνική δεξιότητα του ρήτορα , όπως νόμοι , μαρτυρικές καταθέσεις , όρκοι έγγραφα) και

β) **έντεχνες** (αποδείξεις που επινοεί ο ρήτορας) :

- ενθυμήματα
- παραδείγματα (ιστορικά ή πλαστά)
- γνώμες
- ήθη
- πάθη .

Στον **Υπέρ Μαντιθέου** λόγο , οι **πίστεις** των §§ 4-8 , που περιλαμβάνουν την απάντηση στην άμεση κατηγορία , ακολουθούν **τα εξής επιχειρήματα** :

(**A**) Απόδειξη ότι δε θα μπορούσα να ήμουν στο ιππικό (§§ 4-5) .

(**B**) Ακύρωση της εγκυρότητας του επίσημου καταλόγου των ιππέων :

1. Υπήρξε αναξιόπιστος σε άλλες περιπτώσεις (§ 6) .
2. Το όνομά μου δεν βρίσκεται στον – πιο αξιόπιστο – κατάλογο των φυλάρχων (§§ 6-7) .

(**Γ**) Ακόμα και αν ήμουν ιππέας , η μέχρι σήμερα τακτική ευνοεί την αποδοχή του προσώπου μου σε ένα αξίωμα (§ 8) .

Ανάλυση επιχειρημάτων

(Α) ΠΡΩΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ : Ζούσα στον Πόντο , όπου με είχε στείλει ο πατέρας μου , ακόμα και όταν άλλαξε το πολίτευμα και όταν γκρεμίστηκαν τα Μακρά Τείχη . Επέστρεψε στην Αθήνα μόλις 5 ημέρες προτού έρθουν στον Πειραιά οι εξόριστοι από τη Φυλή 1) δεν είναι λογικό να θέλω να εμπλακώ σε πολιτικές περιπέτειες μόλις ήρθα στην Αθήνα 2) Ούτως ή άλλως , οι Τριάκοντα δεν έδιναν εξουσίες σε όσους έλειπαν από την πόλη και δεν έκαναν τρομοκρατικές ενέργειες , άλλα αναλώνονταν στις μεταξύ τους διαμάχες .

Όπως δηλώνει ο ίδιος ο ομιλητής το επιχείρημα αυτό είναι ένα **ενθύμημα** , δηλαδή ένας βραχυλογικός συλλογισμός που , με βάση τα δεδομένα στα οποία στηρίζεται , δίνει ένα πιθανό και ασφαλές συμπέρασμα (αν τα περιστατικά είναι εντελώς ακριβή και ο ομιλητής δεν αποκρύπτει στοιχεία από την αλήθεια) .

Ωστόσο , το επιχείρημα δεν είναι πολύ ισχυρό . Την εποχή που οι δημοκρατικοί κινούνταν προς τον Πειραιά , οι Τριάκοντα θα είχαν ιδιαίτερη ανάγκη από βοήθεια . Το γεγονός ότι ο Μαντίθεος επέστρεψε στην Αθήνα ακριβώς εκείνη την εποχή και ότι η κυβέρνηση του επέτρεψε την είσοδο στην πόλη , φαίνεται να ευνοεί την άποψη ότι ήταν με το μέρος των Τριάκοντα . Εξάλλου , όπως φαίνεται από τα λόγια του ομιλητή παρακάτω , είναι δύσκολο να πιστέψει κανείς ότι ένας νεαρός που επιδιώκει να βρίσκεται πάντα στην πρώτη γραμμή σε καιρό κινδύνου , επέστρεψε στην Αθήνα εκείνη την κρίσιμη πολιτική στιγμή και δε μετείχε σε καμία παράταξη .

(Β) ΔΕΥΤΕΡΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ : Δεν είναι αξιόπιστο να λαμβάνει κανείς υπό όψη τα ονόματα των ιππέων που καταγράφονται στο **λεύκωμα** · ήταν γραμμένοι απόντες , δεν ήταν γραμμένοι παρόντες . Εξάλλου , πολύ εύκολα κανείς σβήνει το όνομα του από το **λεύκωμα** . Είναι , όμως , αξιόλογοι οι κατάλογοι των φυλάρχων που αποσκοπούν στην επιστροφή των επιδομάτων στο κράτος μετά το τέλος της θητείας .

Λογικό συμπέρασμα : αφού το όνομα μου δεν είναι γραμμένο στους καταλόγους των φυλάρχων , δεν υπηρετούσα στο ιππικό .

Και στην περίπτωση αυτή πρόκειται για ένα **ενθύμημα** (βραχυλογικό συλλογισμό που δίνει πιθανό συμπέρασμα) . Το επιχείρημα αυτό είναι ισχυρότερο από το προηγούμενο : η βεβαιότητα του Μαντίθεου ότι δεν μπορεί κανένας να αποδείξει 3 βασικά ενοχοποιητικά στοιχεία που εκφράζονται με τις κατηγορηματικές μετοχές (**άπενεχθέντα , παραδοθέντα , καταβαλόντα**) , αποτελεί γι' αυτόν την μεγαλύτερη απόδειξη της αθωότητάς του . Και εδώ όμως υπάρχουν σκοτεινά σημεία . Τα σημεία αυτά φωτίζονται κάπως , αν η **άτεχνη πίστις** (η μαρτυρία) , που ακολουθεί αμέσως μετά την § 8 (και , που φυσικά , δεν έχουμε στη διάθεση μας) , προέρχεται από τους φυλάρχους και δηλώνει ότι πράγματι ο Μαντίθεος δεν υπήρχε στον κατάλογο τους . Ωστόσο , ακόμα και η απουσία του ονόματος από τους καταλόγους δε σημαίνει ότι δεν υπηρέτησε ο Μαντίθεος κατά τις τελευταίες εβδομάδες , διότι ίσως , καθώς μάλιστα ήταν εθελοντής , δεν είχε λάβει χρήματα από το κράτος , αλλά είχε συμμετάσχει στο ιππικό με δικά του έξοδα .

Οπωσδήποτε όμως πρέπει να σημειωθεί ότι ούτε οι κατηγοροί ούτε ο απολογούμενος προσκομίζουν μαρτυρίες από τους αξιωματούχους με τους οποίους θα μπορούσε να είχε υπηρετήσει ο Μαντίθεος .

(Γ) ΤΡΙΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ : Ας υποθέσουμε ότι είχα υπηρετήσει στο ιππικό · δεν θα το αρνιόμουν , απλώς θα αποδείκνυα πως , κατά την διάρκεια της θητείας μου , δεν έβλαψα κανέναν . Εξάλλου και πολλοί από εσάς τους βουλευτές (που , ασφαλώς , δεν έχετε βλάψει κανέναν και τώρα με κρίνετε) και αρκετοί στρατηγοί και ιππάρχοι (τους οποίους εσείς έχετε επιλέξει με την ψήφο σας) ήταν στο ιππικό εκείνη την εποχή . Δεν είναι κάτι κακό η συμμετοχή στο ιππικό την εποχή των τριάκοντα τυράννων · ωστόσο είναι απαράδεκτο αυτοί να με κατηγορούν ψευδώς .

Ο Μαντίθεος ξεκινά το τρίτο επιχείρημα με μια υποθετική άποψη πολύ εύστοχη , που το καθιστά καταλυτικό . Είναι φυσικό , μετά την αμνηστία , να μην τίθεται θέμα αποκλεισμού κάποιου ατόμου από τα κοινά λόγω της συμμετοχής του στο ιππικό επί των Τριάκοντα τυράννων . Με το να επιδοκιμάζει ο ομιλητής την εκλογή στρατηγών , ιππάρχων και των απλών βουλευτών , επιδιώκει να κερδίσει τη συμπάθεια τους και μια ανάλογη ευνοϊκή και δίκαιη γι ` αυτόν απόφαση · όμως , προσπερνά το επιχείρημα γρήγορα (οι παρενθέσεις στο επιχείρημα δηλώνουν αυτά που δεν λέγονται αλλά υπονοούνται) , ίσως από φόβο μήπως προκαλέσει το ακροατήριό του σχετικά με το ευαίσθητο αυτό ζήτημα , και καταλήγει στο να αναφέρει το λόγο για τον οποίο τον ενοχλεί η κατηγορία .

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ § 4-8

1. Με ποια επιχειρήματα μπορείτε να υποστηρίξετε την άποψη ότι ο Μαντίθεος είναι : α) δημοκρατικός , β) νομιμόφρων και έντιμος , γ) οξυδερκής , δ) έξυπνος , διπλωματικός και λογικός .

2. « *ἀλλά μᾶλλον ἡτίμαζον καί τούς συγκαταλύσαντας τόν δήμον* » : Τι γνωρίζετε για το ιστορικό γεγονός στο οποίο αναφέρεται εδώ ο Μαντίθεος ;

3. « *ὥστε πολὺ ἂν δικαιότερον ἐκείνοις τοῖς γράμμασιν ἢ τούτοις πιστεύοιτε* » :

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ § 4-8

- 1.** άπενεγκέϊν : Να γραφούν έξι ομόρριζα του στη ν.ε. και δύο συνώνυμά του στην α.ε. .
- 2.** Να εντοπίσετε στο κείμενο λέξεις που έχουν ετυμολογική συγγένεια με τις εξής : εκπομπή , δώρο , οχυρό , πένθος , λύση , συμμετοχή , οισοφάγος , επαναφορά , ουσία , βάση , βαλιστικός .
- 3.** Να γράψετε δύο ομόρριζα (ένα απλό και ένα σύνθετο) της νεοελληνικής για κάθε μία από τις παρακάτω λέξεις : διαιτώμαι , έκπέμπω , παραδίδομαι , όρω , χρώμαι , βουλεύω .
- 4.** Να δώσετε την ετυμολογία των παρακάτω λέξεων : σανιδίου , καταστάσεις , συνδίκους , πολιτών , βουλευόντας , στρατηγούς , άναβαίνω .

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ § 9-13

(9) Σχετικά λοιπόν με αυτήν την κατηγορία δε γνωρίζω για ποιο σκοπό πρέπει να μιλάω περισσότερο . Μου φαίνεται μάλιστα , κύριοι βουλευτές , ότι στους άλλους δικαστικούς αγώνες αρμόζει να απολογείται κάποιος μόνο για τις ίδιες τις κατηγορίες , όμως στις δίκες δοκιμασίας είναι δίκαιο να λογοδοτεί (ο δοκιμαζόμενος) για όλη τη ζωή του . Σας παρακαλώ λοιπόν να με ακούσετε προσεκτικά με εύνοια . Μάλιστα θα κάνω την απολογία (μου) όσο το δυνατόν πιο σύντομα .

(10) Εγώ δηλαδή καταρχήν , παρ' όλο που κληρονόμησα όχι πολλή περιουσία εξαιτίας των συμφορών και του πατέρα (μου) και της πόλης , πάντρεψα δύο αδερφές , αφού έδωσα προίκα στην καθεμιά τριάντα μνες , με τον αδερφό μου ωστόσο μοιράστηκα (την περιουσία) με τέτοιο τρόπο , ώστε εκείνος παραδέχεται ότι έχει μεγαλύτερο μερίδιο από την πατρική περιουσία σε σχέση με εμένα , και απέναντι σε όλους γενικά τους υπόλοιπους (συμπολίτες μου) έχω ζήσει με τέτοιο τρόπο , ώστε ποτέ μέχρι τώρα δεν έδωσα καμία αφορμή παραπόνου ούτε σε έναν (συμπολίτη μου) .

(11) Λοιπόν , τις ιδιωτικές μου υποθέσεις έτσι τις έχω διευθετήσει · όσον όμως αφορά το δημόσιο βίο μου , νομίζω ότι η μέγιστη απόδειξη της δίκης μου εντιμότητας είναι ότι από τους νεαρούς όσοι τυχαίνει να ασχολούνται με ζάρια ή ποτά ή τέτοιου είδους ασωτείες , θα δείτε ότι όλοι αυτοί είναι εχθροί μου και ότι διαδίδουν για μένα πάρα πολλούς ανακριβείς λόγους και ότι λένε πάρα πολλά ψέματα . Κι όμως , βέβαια , αν επιθυμούσαμε τα ίδια (πράγματα) , δε θα είχαν τέτοια γνώμη για μένα .

(12) Επιπλέον , κύριοι βουλευτές , κανείς δεν μπορεί να αποδείξει ότι έχει γίνει για μένα ούτε επονειδιστή ιδιωτική δίκη ούτε έγγραφη καταγγελία ή μήνυση για δημόσιο αδίκημα · κι όμως βλέπετε ότι άλλοι πολλές φορές έχουν εμπλακεί σε τέτοιου είδους δίκες . Λοιπόν , ως προς τις εκστρατείες και τους κινδύνους που αφορούν τους εχθρούς , εξετάστε πως συμπεριφέρομαι στην πόλη .

(13) Δηλαδή πρώτα – πρώτα , όταν συνάψαμε συμμαχία με τους Βοιωτούς και έπρεπε να (τους) βοηθήσετε στην Αλίαρτο , μολονότι είχα καταγραφεί από τον Ορθόβουλο (στον κατάλογο) να υπηρετώ στο ιππικό , επειδή έβλεπα πως όλοι νόμιζαν ότι έπρεπε να υπάρχει ασφάλεια στους ιππείς , ενώ θεωρούσαν ότι κινδύνευαν οι οπλίτες , μολονότι άλλοι κατατάχτηκαν στο ιππικό χωρίς να υποβληθούν σε δοκιμασία , κατά παράβαση του νόμου , εγώ παρουσιάστηκα στον Ορθόβουλο και του είπα να με διαγράψει από τον κατάλογο , επειδή πίστευα ότι ήταν ντροπή , ενώ ο λαός επρόκειτο να κινδυνεύσει , εγώ να εκστρατεύω αφού είχα προετοιμάσει ασφάλεια στον εαυτό μου . Και για χάρη μου ανέβα στο βήμα , Ορθόβουλε .

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ § 9-13

§ 9

Η § 9 αποτελεί την δεύτερη **πρόθεσιν** . Ο Μαντίθεος δηλώνει ότι η κατηγορία που υποβλήθηκε στα πλαίσια της δοκιμασίας του απαιτεί από τον ίδιο μια σύντομη απολογία για όλη τη ζωή του . Η παράκληση του Μαντίθεου (**δέομαι οὖν ὑμῶν μετ' εὐνοίας ἀκροάσασθαί μου**) αποτελεί λογικό συμπέρασμα της προηγούμενης ημιπεριόδου , και έντονη επιθυμία για κάθε αδικώς κατηγορούμενο .

Στο σημείο αυτό ετοιμάζεται ο δρόμος για την κυρίως υπεράσπιση του νεαρού Μαντίθεου μέσα από την ίδια του την ειλικρινή και γεμάτη από ενθουσιασμό προσωπικότητα . Με την πρόθεση του να μην κουράσει τους βουλευτές (**ποιήσομαι δὲ τὴν ἀπολογίαν ὡς ἂν δύνωμαι διὰ βραχυτάτων**) , ο Μαντίθεος επιδιώκει την εὐνοία τους · η βραχυλογία , επιπλέον , υπηρετεί την κομψότητα του λόγου , την οικονομία του χρόνου .

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΗ (§§ 10 – 18) :

Από την § 10 ξεκινά ουσιαστικά η **διήγησις** , που ολοκληρώνεται στην § 18 . Η δομή της είναι η εξής :

- a.** Η συμπεριφορά μου στην ιδιωτική μου ζωή (§ 10) .
- b.** Η συμπεριφορά μου στη δημόσια ζωή μου (§§ 11 – 12) .
- c.** Το στρατιωτικό μου μητρώο (§§ 13 – 18) : **c1.** Η εκστρατεία στην Αλίαρτο (§§ 13 – 14) , **c2.** Η εκστρατεία στην Κόρινθο (§§ 15 – 17) , **c3.** Άλλες υπηρεσίες μου στο στρατό (§ 18) .

Είναι αξιοσημείωτο ότι ο ομιλητής αφιερώνει μόνο μια παράγραφο (§ 10) στην οικογένεια του , ενώ οι παράγραφοι που αφορούν τη σχέση του με τους Αθηναίους και το κράτος είναι περισσότερες (§§ 11 – 18) . Μάλιστα από αυτές , οι περισσότερες αφηγούνται τις ενέργειες του Μαντίθεου προκειμένου να ωφελήσει την πόλη του σε περιόδους στρατιωτικών δραστηριοτήτων . Με τον τρόπο αυτό ο Λυσίας αποσκοπεί στο να εντυπωθεί πιο έντονα στο μυαλό των βουλευτών η ευεργετική δραστηριότητα του Μαντίθεου στην πόλη του , κάτι που δηλώνει πόσο μεγάλη εκτίμηση έτρεφαν οι Αθηναίοι της εποχής στον άνθρωπο που προκρίνει το συλλογικό από το ατομικό του συμφέρον .

§ 10

Εδώ ο Μαντίθεος παρουσιάζει πως εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις του απέναντι στην οικογένεια του · αν και είχε οικονομικές δυσχέρειες , προίκισε και πάντρεψε τις αδερφές του , δίνοντας 30 μνες στην καθεμιά , και απέδειξε αφιλοκερδή στάση απέναντι στην πατρική περιουσία , αφού έδωσε τα περισσότερα στον αδερφό του · η αφιλοκέρδεια του ομιλητή θα πρέπει να έχει ιδιαίτερη βαρύτητα στην συνείδηση των βουλευτών . Με την επανάληψη της άρνησης (**μηδεπόπτε , μηδέ , μηδέν**) ο Μαντίθεος υπογραμμίζει

τον έντιμο βίο που έχει διάγει , αφού ποτέ δεν έδωσε αφορμή για παράπονα ή κατηγορίες εναντίον του .

§ 11

Το πρώτο που διατυπώνει ο Μαντίθεος ως προς τις σχέσεις του με τους συμπολίτες του είναι ότι αφού οι αντίπαλοί του περνούν τον καιρό τους με ακολασίες σε καπηλεία και σκιραφεία , ασφαλώς ο ίδιος δεν έχει τέτοιες ασχολίες . αν αυτός είχε παρόμοιες ασχολίες , τα άτομα αυτά δεν θα ήταν αντίπαλοί του . Πρόκειται για ένα πολύ εύστοχο ψυχολογικό επιχείρημα , που στηρίζεται στην παλαιά παροιμία ``**όμοιος όμοίω άει πελάζει**´´ (= ο όμοιος τον όμοιο πάντα γυρεύει [Πλάτωνος , Συμπόσιο , 195 b]) . Η ανωτερότητα του Μαντίθεου κινεί το φθόνο των αντιπάλων του και ο φθόνος προκαλεί την εις βάρος του διαβολή .

§ 12

Το δεύτερο επιχείρημα έχει να κάνει με το γεγονός ότι ο Μαντίθεος δεν έχει εμπλακεί σε δίκες δημοσίου ή ιδιωτικού χαρακτήρα . Πρόκειται για ένα ηθικό επιχείρημα , επίσης πολύ ισχυρό , το οποίο χρησιμοποιούσαν και άλλοι ρήτορες εκτός από τον Λυσία (ο Υπερείδης , ο Δημοσθένης , ο Ισοκράτης) και το οποίο τονίζεται με το πολυσύνδετο (**ούτε ...ούτε...ούτε**) . Οι Αθηναίοι επειδή ήταν φιλόδοκοι επαινούσαν αυτούς που δεν πήγαιναν στο δικαστήριο ως κατήγοροι ή ως κατηγορούμενοι .

Η τελευταία περίοδος της § 12 χρησιμεύει ως επιλογική για τα προηγούμενα και προλογική για τα επόμενα : ο Μαντίθεος στη συνέχεια θα μιλήσει για τη συμμετοχή του σε στρατιωτικές δραστηριότητες της Αθήνας .

§ 13

Η πρώτη στρατιωτική δραστηριότητα στην οποία γίνεται αναφορά είναι η εκστρατεία στη Βοιωτία (στην Αλίαρτο) το 395 π.Χ. . Εκεί ο Μαντίθεος αν και ανήκε στο ιππικό προτίμησε να ταχθεί με το πεζικό , προκειμένου να βοηθήσει πιο αποτελεσματικά την πατρίδα του . Η αντίθεση ενεργειών και κινήτρων του Μαντίθεου και των άλλων, αποτελεί ισχυρότατο επιχείρημα για την άψογη συμπεριφορά του για την πόλη. Ωστόσο , το επιχείρημα αυτό το ενισχύει και με μια **άτεχνη πίστη** , τη μαρτυρία του Ορθόβουλου στους δικαστές , ο οποίος υπήρξε φύλαρχος εκείνη την εποχή .

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ § 9-13

1. Με ποια επιχειρήματα μπορείτε να υποστηρίξετε την άποψη ότι ο Μαντίθεος είναι : α) στοργικός και προστατευτικός , β) δίκαιος , γ) φιλήσυχος, δ) αλληλέγγυος ;

2. « δύο μὲν ἀδελφὰς ἐξέδωκα ἐπιδοὺς τριάκοντα μνᾶς ἑκατέρα » : Σε ποιο θεσμό αναφέρεται στο απόσπασμα αυτό ο Μαντίθεος και πόσο πιστεύετε ότι έχουν αλλάξει τα πράγματα στην εποχή μας ως προς αυτό το θέμα ;

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ § 9-13

1. δοκεῖ : Να γραφούν ἑξὶ ομόρριζά του στη ν.ε. και δύο συνώνυμά του στην α.ε. .

2. Να εντοπίσετε στο κείμενο λέξεις που έχουν ετυμολογική συγγένεια με τις εξής : δόγμα , ὄψη , γηγενής , ευεξία , ἀβατος , δέηση , τύχη , προφήτης , εισηγητής , αυτόπτης , προγενέστερος , ιστορία .

3. Να γράψετε δύο ομόρριζα (ένα απλό και ένα σύνθετο) της νεοελληνικής για κάθε μία από τις παρακάτω λέξεις : οἶδα , λέγω , δίκαιον , ἔχω , γίνομαι , τυγχάνω , στρατεύεσθαι .

4. Να δώσετε την ετυμολογία των παρακάτω λέξεων : κατηγορημένων , προσήκιν , συμφορὰς , ἔγκλημα , δῶκῃκα , τεκμήριον , ἀκολασίας , διατριβὰς , συμμαχίαν , πλήθους , ἄδειαν .

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ § 14-17

(14) Όταν λοιπόν συγκεντρώθηκαν οι συνδημότες (μου) πριν από την εκστρατεία , επειδή γνώριζα ότι μερικοί από αυτούς ήταν βέβαια τίμιοι πολίτες και πρόθυμοι , ωστόσο είχαν έλλειψη από προμήθειες , είπα ότι οι εύποροι να χορηγήσουν τα απαραίτητα στους φτωχούς . Και αυτό δεν το συμβούλευσα στους άλλους μόνο , αλλά και ο ίδιος έδωσα τριάντα δραχμές σε καθέναν από δυο άνδρες , όχι επειδή είχα πολλά (χρήματα) , αλλά για να γίνει αυτή (η πράξη μου) παράδειγμα στους άλλους .

(15) Ανεβείτε για χάρη μου (στο βήμα να μαρτυρήσετε) .
Μετά από αυτά λοιπόν , κύριοι βουλευτές , όταν έγινε η εκστρατεία στην Κόρινθο και όλοι γνώριζαν από πριν ότι θα παραστεί ανάγκη να κινδυνεύσουν , ενώ άλλοι απέφευγαν (τη μάχη) , εγώ κατόρθωσα να πολεμώ τους εχθρούς παραταγμένος στην πρώτη γραμμή · και μάλιστα παρ' όλο που η δική μας φυλή νικήθηκε και σκοτώθηκαν πάρα πολλοί , αποχώρησα (από τη μάχη) μετά τον αλαζόνα Στεριέα , ο οποίος έχει κατηγορήσει όλους τους ανθρώπους για δειλία .

(16) Και λίγες μέρες αργότερα μετά από αυτά , επειδή είχαν καταληφθεί οχυρές θέσεις στην Κόρινθο , με αποτέλεσμα οι εχθροί να μην μπορούν να περάσουν , κι επειδή ο Αγησίλαος εισέβαλλε στη Βοιωτία , αφού οι άρχοντες αποφάσισαν να αποσπάσουν παρατάξεις (στρατού) για να (τους) βοηθήσουν , αν και όλοι γενικά φοβούνταν (εύλογα , κύριοι βουλευτές · γιατί ήταν φοβερό να βαδίζουμε για άλλον κίνδυνο , ενώ λίγο πρωτύτερα είχαμε σωθεί μόλις και μετά βίας) , εγώ παρουσιάστηκα και προέτρεπα τον ταξίαρχο να αποστείλει το δικό μου τάγμα χωρίς κλήρωση .

(17) Επομένως , αν κάποιος από σας οργίζεται εναντίον εκείνων που έχουν την αξίωση να ασχολούνται με τα δημόσια πράγματα , όμως αποφεύγουν τις πολεμικές περιπέτειες , δεν μπορούν να έχουν δίκαια για μένα αυτή τη γνώμη · γιατί δεν εκτελούσα πρόθυμα μόνο τις διαταγές (των αρχόντων) , αλλά τολμούσα και να κινδυνεύω . Και αυτά τα έκανα όχι με το αιτιολογικό ότι πίστευα πως δεν είναι επικίνδυνο να πολεμά κανείς με τους Λακεδαιμόνιους , αλλά για να κερδίζω όλα τα δίκαια μου , καθώς εσείς , εξαιτίας αυτών , θα με θεωρούσατε καλύτερο , αν κάποτε βρισκόμουν άδικα σε κρίσιμο δικαστικό αγώνα . Και παρακαλώ ανεβείτε για χάρη μου ως μάρτυρες (στο βήμα) γι' αυτά .

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ § 14-17

§ 14

Μετά τη μαρτυρία του Ορθόβουλου , ο Μαντίθεος συνεχίζει την αναφορά στην εκστρατεία στη Βοιωτία · ο ίδιος τότε είχε προτείνει την οικονομική ενίσχυση των στρατευμένων συνδημοτών του · μάλιστα έδωσε και το παράδειγμα , προσφέροντας από 30 δραχμές σε δυο συνδημότες του . Η συμβουλή (πρόταση) του Μαντίθεου , η υλοποίησή της και ο επιδιωκόμενος σκοπός της συνιστούν ισχυρή απόδειξη για τον πατριωτισμό του .

§ 15

Εδώ η διαφορά του Μαντίθεου με τους άλλους οπλίτες είναι στις επιχειρήσεις που διαδραματίστηκαν στην Κόρινθο τον επόμενο χρόνο . Και πάλι προβάλλεται η γενναιότητα του Μαντίθεου , ο οποίος πέτυχε να πολεμήσει στην πρώτη γραμμή . Η αντίθεση (**ἐτέρων ἀναδυομένων ἐγὼ διεπραξάμην ὥστε ... τοῖς πολεμίοις**) εξαιρεί την γενναιότητα του ομιλητή .

Το επιχείρημα αυτό ενισχύεται από το αμέσως επόμενο : Με μια ακόμα αντίθεση (**καὶ μάλιστα τῆς ἡμετέρας φυλῆς δυστυχησάσης , καὶ πλείστων ἔναποθανόντων , ὕστερος ἀνεχώρησα τοῦ σεμνοῦ Στειριῶς ... ὠνειδικότος**) αναδεικνύεται το θάρρος του ομιλητή , ο οποίος αποχώρησε τελευταίος μεταξύ των τελευταίων ἀπὸ το πεδίο μάχης .

§ 16

Η αναφορά στα γεγονότα της Κορίνθου συνεχίζεται με ένα ρεαλιστικό και ψυχολογικό επιχείρημα . Αποτελεί φοβερή δοκιμασία για τον στρατιώτη Μαντίθεο , που έχασε την μάχη και ως εκ θαύματος σώθηκε , να ριχτεί με πεσμένο το ηθικό , σε ελάχιστο χρονικό διάστημα , σε έναν αγώνα πολύ πιο δύσκολο , και μάλιστα με αντίπαλο τον Αγησίλαο . Η αντιπαράθεση του καθολικού και αιτιολογημένου φόβου προς την τολμηρή και θαρραλέα στάση του Μαντίθεου (**φοβουμένων ἀπάντων ... προσελθὼν ἐγὼ τὸν ταξίαρχον ἐκέλευον ... πέμπειν**) αναδεικνύει και πάλι τη γενναιότητα του .

§ 17

Η § 17 συνοψίζει τη στάση του Μαντίθεου ως προς τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις . Η προθυμία στην εκτέλεση των διαταγών και η περιφρόνηση του κινδύνου (**οὐ γὰρ μόνον τὰ προσταττόμενα ... ἀλλὰ καὶ κινδυνεύειν ἐτόλμων**) διαφοροποιούν τον ομιλητή από τους υπολοίπους . Η αποφυγή της στρατιωτικής υπηρεσίας , η λιποταξία και η δειλία , όπως παρουσιάζονται μέσα από την αντίθεση **τοῖς τὰ μὲν τῆς πόλεως ἀξιούσι πράττειν , ἐκ δὲ τῶν κινδύνων ἀποδιδράσκουσιν** , προκαλούν τη δικαιολογημένη οργή (**εἴ τινες ὑμῶν ὀργίζονται**) των βουλευτῶν για τα άτομα αυτά . ασφαλῶς λοιπὸν ο Μαντίθεος δικαιούται την εὐνοία της Βουλῆς .

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ § 18-19

(18) Λοιπόν ποτέ ως τώρα δεν παραμέλησα καμία από τις υπόλοιπες εκστρατείες και φυλάξεις φρουριών αλλά σε όλο το χρόνο (της στράτευσής μου) διαρκώς εκστράτευα με τους πρώτους , αλλά αποχωρούσα με τους τελευταίους . Λοιπόν πρέπει να εξετάζετε με βάση αυτού του είδους (τα πράγματα) αυτούς που αναμιγνύονται στα πολιτικά με φιλοτιμία και με ευπρέπεια , αλλά όχι , αν κάποιος έχει (τρέφει) μακριά μαλλιά , να τον μισείτε γι' αυτό το λόγο · γιατί αυτού του είδους οι συνήθειες δε βλάπτουν ούτε τους απλούς πολίτες ούτε τις αρχές της πόλης , όμως από εκείνους (τους πολίτες) που θέλουν να κινδυνεύουν απέναντι στους εχθρούς , όλοι εσείς εν γένει ωφελείστε .

(19) Επομένως δεν αξίζει , κύριοι βουλευτές , ούτε να αγαπάμε ούτε να μισούμε κανέναν από την εξωτερική του εμφάνιση , αλλά να (τον) εξετάζουμε από τις πράξεις (του) · γιατί πολλοί , παρ' όλο που μιλούν με χαμηλή φωνή και ντύνονται ευπρεπώς , έχουν γίνει αίτιοι μεγάλων κακών , ενώ άλλοι , παρ' όλο που παραμελούν αυτά , έχουν κάνει σε σας πολλά καλά .

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ § 18-19

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΗ (§§ 18-21) :

Οι §§ 18- 19 αποτελούν την αρχή της `` λύσεως `` . Η ευρύτερη ενότητα `` λύσις `` περιλαμβάνει τις :

1. §§ 18- 19 , που αποτελούν τμήμα της ενότητας `` Διήγησις – Απόδειξις `` (§§ 4- 19) . Απάντηση για την προκατάληψη κάποιων για τη εξωτερική εμφάνιση και την συμπεριφορά του Μαντίθεου .
2. §§ 20 – 21, που αποτελούν τον `` επίλογον `` . Απάντηση στην κατηγορία ότι βιάζεται να μετάσχει στα κοινά .

§ 18

Η πρώτη περίοδος της § 18 αποτελεί τον επίλογο του ευρύτερου κεφαλαίου (§§ 13-17) , στο οποίο ο ρήτορας αναφέρθηκε στην υποδειγματική συμπεριφορά του Μαντίθεου . Παράλληλα , αποτελεί το τελευταίο αποδεικτικό στοιχείο του λόγου . Η υποδειγματική στάση του Μαντίθεου φαίνεται :

- 1) από το βαθμό συμμετοχής του στις εκστρατείες και φρουρές .

2) από τη διάρκεια της συμμετοχής του , που εκφράζεται με το ρήμα και τον επιρρηματικό προσδιορισμό του χρόνου (**πάντα τὸν χρόνον διατετέλεκα**),

3) από την ποιότητα συμμετοχής του , που εκφράζεται με την αντίθεση (**μετὰ τῶν πρώτων μὲν τὰς ἐξόδους ποιούμενος ≠ μετὰ τῶν τελευταίων δὲ ἀναχωρῶν**) .

Αξιοσημείωτη είναι η εμφαντική θέση του **πῶποτε** και το χιαστό σχῆμα :

**τῶν ἄλλων στρατειῶν καὶ
φρουρῶν οὐδεμιᾶς
ἀπελείφθη**

πῶποτε

**ἀλλὰ πάντα τὸν χρόνον
πρώτων μὲν...**

διατετέλεκα μετὰ τῶν

Εἶναι εὐλόγο ο ρήτορας να προσπαθεῖ να καταστήσει ὅσο πιο ἐντεχνο γίνεται το τελευταῖο αποδεικτικό στοιχείου του λόγου , το οποίο θα παραμείνει ζωηρότερο – ως πιο πρόσφατο – στη μνήμη των Βουλευτῶν .

Οι δυο ἐπόμενες ημιπερίοδοι εἰσάγουν ἓνα νέο θέμα : `` Πως πρέπει οἱ Ἀθηναῖοι να αξιολογήσουν τους πολίτευόμενους και για ποιο λόγο ; `` . Κατὰ το Μαντίθεο , κριτήριο αξιολόγησης εἶναι η προσφορά προς την πατρίδα και ὄχι η ἐξωτερική ἐμφάνιση . Το νοηματικό βᾶρος πέφτει στον ἐμπρόθετο προσδιορισμό **ἐκ τῶν τοιούτων** διότι : 1. συνδέει νοηματικά με τα προηγούμενα , 2. ἀποτελεῖ το μέτρο αξιολόγησης , 3. ἀποτελεῖ τη βασική προϋπόθεση του **φιλοτίμως καὶ κοσμίως πολιτεύεσθαι** στο οποίο ἀποσκοπεῖ η δοκιμασία .

Η αιτιολόγηση στηρίζεται στην ἀντίθεση των ρημάτων **βλάπτει – ὠφελείσθε** : Η πράξη αξιολογεῖται θετικά ὄχι μόνο ἀπὸ την ὠφέλεια της , ἀλλὰ και ἀπὸ την ἐκταση που αὐτὴ ἔχει . Αὐτός που με την θέληση του θέτει σε κίνδυνο τη ζωή του για την πατρίδα προσφέρει την , μεγαλύτερη ὠφέλεια , διότι ὠφελεί το σύνολο . Εξάλλου , η κάθε πράξη αξιολογεῖται ἀπὸ το κίνητρο, την ποιότητα της και το ἀποτέλεσμα της . Αξιοσημείωτη εἶναι η σκόπιμη και ἐξυπνη χρήση ἀπὸ το Λυσία του β' προσώπου στη φράση **ἅπαντες ὑμεῖς ὠφελείσθε** : εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο δεσμευτική για εὐνοϊκή προς τον πελάτη του ἀπόφαση των Βουλευτῶν .

§ 19

Η πρώτη ημιπερίοδος της § 19 ως λογικό συμπέρασμα των προηγούμενων , θέτει το ορθό μέτρο αξιολόγησης του Μαντίθεου από τους κριτές – Βουλευτές , ενώ η δεύτερη ημιπερίοδος το τεκμηριώνει . Αυτό που πιθανότητα υποχρέωσε το ρήτορα να υποδείξει τεκμηριωμένα το ορθό μέτρο αξιολόγησης του Μαντίθεου είναι ο ενδόμυχος φόβος του μήπως η εκ πεποιθήσεως εξωτερική εμφάνιση του Μαντίθεου , που ήταν προκλητική για τους δημοκρατικούς επηρεάσει αρνητικά την κρίση των Βουλευτών σε μια εποχή που οι μνήμες του τυραννικού καθεστώτος των Τριάκοντα τυράννων ήταν ακόμα νωπές .

Ιδιαίτερη νοηματική βοήθεια έχει η απρόσωπη έκφραση **οὐκ ἄξιον** (**ἔστι**) : υποκρύπτει μια σύγκριση – αντίθεση ανάμεσα στους πολλούς και τους Βουλευτές , ως προς το κριτήριο αξιολόγησης . Αυτή γίνεται αισθητή με την αντίθεση συναισθήματος (εκφράζεται με τα απαρέμφατα **φιλεῖν** , **μισεῖν**) και λογικής (εκφράζεται με το απαρέμφατο **σκοπεῖν**) : Οι Βουλευτές δηλαδή πρέπει να αξιολογούν με τη λογική (κρίνοντας από τα έργα) , όχι με το συναίσθημα (παρασυρόμενοι από την εμφάνιση) . Εξάλλου, η αισθητική είναι κάτι το υποκειμενικό , αφού διαφοροποιείται ανάλογα με τον τρόπο , το χρόνο , την ηλικία . Ἔτσι , δεν μπορεί να αποτελεί μέτρο κρίσεως , σε αντίθεση με τα καλά έργα , τα οποία αποτελούν αντικειμενικό μέτρο κρίσεως .

Η υπεροχή της λογικής έναντι του συναισθήματος τεκμηριώνεται και εκφράζεται στην τελευταία ημιπερίοδο · πρόκειται για την αντίθεση ανάμεσα στο **φαίνεσθαι** και το **εἶναι** , που εκφράζεται με τις εναντιωματικές μετοχές **διαλεγόμενοι** , **ἀμπεχόμενοι** , **ἀμελοῦντες** και τα αντίστοιχα τους ρήματα **γεγόνασι** και **εἰσιν εἵργασμένοι** .

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ § 18-19

- 1.** Με ποια επιχειρήματα μπορείτε να υποστηρίξετε την άποψη ότι ο Μαντίθεος είναι ευθύς ;
- 2.** « εί τις κομᾶ » : Ποιο ιδεολογικό στοιχείο εντοπίζετε στο απόσπασμα αυτό και πώς αυτό σχετίζεται με τον Μαντίθεο ;

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ § 18-19

- 1.** ποιούμενος : Να γραφούν έξι ομόρριζά του στη ν.ε. και δύο συνώνυμά του στην α.ε. .
- 2.** Να εντοπίσετε στο κείμενο λέξεις που έχουν ετυμολογική συγγένεια με τις εξής : ωφέλιμος , οφειλή , γόνος , υπόλοιπος , φίλτρο , ιδεατός , πολίτης , τελετή , διάλεκτο .
- 3.** Να γράψετε δύο ομόρριζα (ένα απλό και ένα σύνθετο) της νεοελληνικής για κάθε μία από τις παρακάτω λέξεις : πολιτεύομαι , σκοπῶ , βλάπτω , θέλω , ἀμελῶ .
- 4.** Να δώσετε την ετυμολογία των παρακάτω λέξεων : φρουρῶν , διατετέλεκα , ἀναχωρῶν , διαλεγόμενοι , ἀμελοῦντες .

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ § 20-21

- (20) Κατάλαβα όμως τώρα , κύριοι βουλευτές , ότι μερικοί δυσαρεστούνται εναντίον μου γι'αυτούς επιπλέον τους λόγους , επειδή δηλαδή ενώ ήμουν νεότερος προσπάθησα να αγορεύω ενώπιον της εκκλησίας του δήμου. Εγώ όμως καταρχήν αναγκάστηκα να εκφωνήσω λόγους για προσωπικές μου υποθέσεις , έπειτα όμως μου φαίνεται ότι έδειξα μεγαλύτερη από ό,τι έπρεπε φιλοδοξία , από τη μια επειδή είχα στη μνήμη μου ότι οι πρόγονοί (μας) δεν είχαν σταματήσει καθόλου να ασχολούνται με τα κοινά της πόλης ,
- (21) και από την άλλη επειδή έβλεπα εσάς (γιατί πρέπει να λέω την αλήθεια) να θεωρείτε ότι μόνο αυτοί (οι άνθρωποι) είναι αξιόλογοι , επομένως ποιος (πολίτης) βλέποντας ότι εσείς έχετε αυτή τη γνώμη δε θα ενθαρρυνόταν να ενεργεί και να μιλά για την πόλη ; Επιπλέον γιατί δυσανασχετείτε εσείς με τέτοιους (ανθρώπους) ; Γιατί γι' αυτούς δεν είναι άλλοι οι κριτές , αλλά εσείς.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ § 20-21

§§ 20- 21

Στις §§ 20- 21 συνεχίζεται η **λύσις** που είχε ξεκινήσει με την § 18 . Παράλληλα , η ενότητα αυτή αποτελεί τον **επίλογον** του λόγου . Στο σημείο αυτό ο ομιλητής εκθέτει : 1. το σκοπό της πρώτης δημηγορίας του , 2. το κίνητρο της ενασχόλησης του με τα κοινά .

Ο Μαντίθεος είναι ειλικρινής και ευγενής απέναντι στους ακροατές του (**έμαυτῶ δοκῶ φιλοτιμότερον διατεθῆναι τοῦ δέοντος**) . Δεν παραλείπει ωστόσο την αναφορά στους προγόνους , προκειμένου να δικαιολογήσει τη φιλόδοξη στάση του (**ἅμα μὲν τῶν προγόνων ενθυμούμενος ... πράττοντες**) · η αναφορά στους προγόνους και , έστω έμμεσα , στο ένδοξο παρελθόν της πόλης , δεν μπορεί παρά να κάνει τους Αθηναίους ακροατές του να κυριευτούν από αισθήματα υπερηφάνειας και κατά συνέπεια , να διατεθούν ευνοϊκά απέναντι στον ομιλητή .

Την εύνοια των Βουλευτῶν προσπαθεί να κερδίσει και με την αναφορά του στους ίδιους · αυτό που κυρίως κέντρισε τη φιλοδοξία του ήταν η άποψη της πολιτείας ότι όσοι ασχολούνται με τα κοινά θεωρούνται άξιοι πολίτες . Πρόκειται για ένα εγκώμιο στους Βουλευτές , οι οποίοι , ως εκφραστές του πνεύματος της πολιτείας , υπηρέτες και προστάτες του κοινού συμφέροντος ,

και με την ανάλογη στάση τους , παρακινούν τον πολίτη να ασχοληθεί με τα ζητήματα της πόλης .Το εγκώμιο ισχυροποιείται με τη ρητορική ερώτηση « **τίς οὐκ ἂν ἐπαρθείη πράττειν καὶ λέγειν ὑπὲρ τῆς πόλεως ;** » , η οποία προκύπτει χαλαρά από τα προηγούμενα και ισοδυναμεί με έντονη κατάφαση .

Η απολογία κλείνει με μια δεύτερη ρητορική ερώτηση « **ἔτι δὲ τί ἂν τοῖς τοιούτοις ἄχθοισθε ;** » , η οποία ισοδυναμεί με έντονη ἄρνηση και , ουσιαστικά, υποδεικνύει στους Βουλευτές τη στάση τους απέναντι σε ανθρώπους με πολιτικές φιλοδοξίες . Ακολουθεί η αιτιολόγηση της ερώτησης : δεν υπάρχει λόγος οι Βουλευτές να δυσανασχετούν με τους πολίτες που είναι φιλόδοξοι σε ό,τι αφορά τα κοινά , αφού οι ίδιοι με την στάση τους παρακινούν στην φιλοδοξία . Τέλος , υπογραμμίζεται ο καθοριστικός ρόλος του Βουλευτών στην κρίση των Αθηναίων γενικά και ειδικά στην περίπτωση του .

Η περιέργη και - σε σχέση με τον υπόλοιπο λόγο – άνιση συσσώρευση 2 ρητορικών ερωτήσεων στο τέλος του λόγου αποσκοπεί στον ψυχολογικό επηρεασμό των ακροατών · ο επίλογος αποτελεί την τελευταία εντύπωση που θα αφήσει ο ομιλητής στους Βουλευτές .

Με τον επίλογο συνήθως επιδιώκονται δυο κυρίως σκοποί :

1. η ανάμνηση , που επιτυγχάνεται με μια συντομότερη ανακεφαλαίωση των βασικών θέσεων του λόγου ,
2. η παθοποιία , (= η διέγερση στις ψυχές των ακροατών συναισθημάτων που συμφέρουν τον ρήτορα ή η μετάγγιση των παθών που κυριαρχούν στη δική του ψυχή , όπως οργή , φιλία , μίσος , φόβος , οίκτος , ντροπή , κλπ. · σημειωτέον ότι η παθοποιία υπάρχει συνήθως σε όλη την διάρκεια της αγόρευσης) , που καταλήγει σε προτροπή ή αποτροπή .

Ωστόσο , στον επίλογο του `` **Υπὲρ Μαντιθέου** `` δεν υπάρχει ούτε ανάμνηση ούτε παθοποιία

- Η ἔλλειψη παθοποιίας είναι επακόλουθο του τόνου αυτοπεποίθησης , που είναι κυρίαρχος σε ολόκληρο το λόγο .
- Η παράλειψη της ανάμνησης έχει να κάνει με τη γενικότερη παράλειψη από ολόκληρο το λόγο , κάθε στοιχείου που θα καθιστούσε το λόγο τεχνητό ή υπολογισμένο.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ § 20-21

1. « νεώτερος ὢν ἐπεχείρησα λέγειν ἐν τῷ δήμῳ » : Γιατί το λέει αυτό ο Μαντίθεος ;
2. « πράττειν καί λέγειν ὑπέρ τῆς πόλεως » : Ποιο πραγματολογικό – ιδεολογικό στοιχείο εντοπίζετε στο απόσπασμα αυτό ;

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ § 20-21

1. ἡσθόμην : Να γραφούν ἑξι ομόρριζα του στη ν.ε. και ένα συνώνυμό του στην α.ε. .
2. Να εντοπίσετε στο κείμενο λέξεις που ἔχουν ετυμολογική συγγένεια με τις εξής : δοκίμιο , περιουσία , ἄρρητος , ταξιθέτης , ἰδέα , ἠνίοχος , ἔντομος , αρτηρία , διαθήκη .
3. Να γράψετε δύο ομόρριζα (ἕνα ἀπλό και ἕνα σύνθετο) της νεοελληνικῆς για κάθε μία ἀπό τις παρακάτω λέξεις : αἰσθάνομαι , εἰμί , λέγω , δοκῶ , διατίθεμαι .
4. Να δώσετε την ετυμολογία των παρακάτω λέξεων : δημηγορῆσαι , φιλοτιμότερον , προγόνων , ἐνθυμούμενος , ἄχθοισθε .

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΡΗΤΟΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΟΜΙΛΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ ΗΛΙΑΣΚΟΥ**

ΗΜΙΑΣΚΟΜΟΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΡΟΔΙΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ § 1-2

1. Άνδρες Αθηναίοι, νομίζω πως πρέπει, επειδή παίρνετε αποφάσεις για τόσο μεγάλα ζητήματα, να δίνετε απόλυτη ελευθερία λόγου στον καθένα που θέλει να σας συμβουλέψει. Όσο για μένα ποτέ ως τώρα δε θεώρησα δύσκολο να σας υποδείξω τα καλύτερα (γιατί, για να μιλήσω ειλικρινά, όλοι σας μου φαίνεται πως τα ξέρετε καλά), αλλά να σας πείσω να τα πράξετε· γιατί, όταν κάτι θεωρηθεί σωστό και ψηφιστεί, ακόμα και τότε απέχει τόσο από την εκτέλεση, όσο και πριν αποφασιστεί.

2. Συμβαίνει λοιπόν ένα γεγονός από εκείνα για τα οποία πιστεύω πως χρωστάτε ευγνωμοσύνη στους θεούς, το ότι δηλαδή οι άνθρωποι που εδώ και λίγο καιρό από τη θρασύτητά τους πολέμησαν εναντίον σας, τώρα στηρίζουν τις ελπίδες της σωτηρίας τους μόνο σ' εσάς. Και αξίζει να χαρείτε με την τωρινή ευκαιρία· γιατί, αν αποφασίσετε σωστά σ' αυτήν την περίπτωση, θα κατορθώσετε να αναιρέσετε έμπρακτα τις συκοφαντίες αυτών που δυσφημούν την πόλη μας και να κερδίσετε ταυτόχρονα καλή φήμη.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ

Οι **παράγραφοι 1-2** αποτελούν το **προοίμιο** του λόγου και, όπως σε κάθε προοίμιο έτσι και σ' αυτό, ο ρήτορας επιδιώκει να επιτύχει τρεις συγκεκριμένους στόχους:

α. ευμάθεια : ενημέρωση των ακροατών σχετικά με το προς συζήτηση θέμα και το σκοπό για τον οποίο εκφωνείται ο λόγος.

β. εύνοια : εύνοια των ακροατών, γιατί δείχνει το ενδιαφέρον του γι' αυτούς και για τη φήμη της πόλης τους.

γ. πρόσεξις : την προσοχή των ακροατών.

Συγκεκριμένος σκοπός του Δημοσθένη στον λόγο του «Υπέρ τῆς Ῥοδίων ἐλευθερίας», είναι να μεταστρέψει το αρνητικό κλίμα των συμπολιτών του για τους Ροδίους και να τους πείσει ότι πρέπει να τους βοηθήσουν στον αγώνα τους κατά της Αρτεμισίας, ώστε να ελευθερωθεί η πόλη τους και να αποκατασταθεί η δημοκρατία τους.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΠΡΟΟΙΜΙΟΥ

1. Στην Εκκλησία του Δήμου , όταν συζητούνται σοβαρά θέματα , πρέπει να δίνεται στον κάθε ομιλητή πλήρης η ελευθερία του λόγου , δηλαδή παρρησία .
(**λογικό επιχείρημα**)

2. Η υλοποίηση ακόμα και μιας ορθής απόφασης θεωρείται δύσκολη υπόθεση. Η ορθή απόφαση , όμως , από μόνη της δε φέρνει το ποθούμενο αποτέλεσμα και είναι ανώφελη χωρίς την εφαρμογή της . (**λογικό επιχείρημα**)

3. Η έκκληση των Ροδίων για βοήθεια προς του Αθηναίους καταδεικνύει την εύνοια των θεών , δηλαδή είναι θεόσταλη ευκαιρία για την Αθήνα που δεν πρέπει να χαθεί · γιατί οι Ρόδιοι που προηγουμένως τους πολέμησαν από ύβρη, αναγκάζονται τώρα να στηρίξουν στους Αθηναίους τις ελπίδες της σωτηρίας τους . (**ηθικό-θρησκευτικό επιχείρημα**)

4. Αν οι Αθηναίοι αξιοποιήσουν την ευκαιρία αυτή , θα νιώσουν ικανοποίηση και χαρά , γιατί και τις συκοφαντίες εναντίον της πόλης τους θα διαλύσουν έμπρακτα και τη φήμη τους θα αποκαταστήσουν (**ψυχολογικό-λογικό**)

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ

Τα **επιχειρήματα** του Δημοσθένη είναι στο σύνολό τους κυρίως **σοβαρά** και **αξιόλογα** , γιατί είναι ικανά να μετριάσουν την οργή των Αθηναίων εναντίον των Ροδίων , οι οποίοι αποστάτησαν από τη Β' Αθηναϊκή συμμαχία και πρωτοστάτησαν στον « Συμμαχικό πόλεμο » . Η εισήγησή του μπορεί να μην είναι ευχάριστη , **ωφελεί** όμως την πόλη τους . Οι λόγοι που τα επιχειρήματα του Δημοσθένη είναι πειστικά είναι οι εξής :

- τονίζει τη σοβαρότητα του θέματος , αφού οποιαδήποτε απόφαση θα έχει σοβαρές πολιτικές επιπτώσεις
- κολακεύει τους συμπολίτες του , τους ευχαριστεί και έτσι κερδίζει την εύνοια και την προσοχή
- επικρίνει έμμεσα τον αρνητικό ρόλο των δημοκολάκων που έβλαπταν τα συμφέροντα της πόλης
- ελεεινολογεί τους Ροδίους για την ύβρη και την ταπείνωσή τους , γεγονός που καταπραΰνει την οργή των Αθηναίων , ενώ εξαίρει τη μεγαλοψυχία της πόλης του
- χαρακτηρίζει την έκκληση των Ροδίων θεόσταλη ευκαιρία και έμμεσα τους υποδεικνύει συμμόρφωση
- δεν αναφέρεται άμεσα στην αναβλητικότητα και αδράνεια των Αθηναίων για την υλοποίηση των αποφάσεων τους , ενώ αποσιωπά τις ευθύνες τους για τον « Συμμαχικό πόλεμο »
- δείχνει ότι υπηρετεί τα συμφέροντα της πόλης του

ΗΘΟΠΟΙΙΑ

α. Το ήθος του ρήτορα

- μετριοφρων , ακόμη και όταν παρουσιάζει μεγάλες πολιτικές αλήθειες και γνώμες γενικού κύρους
- υπέρμαχος της ισηγορίας και ειδικά της παρρησίας
- έχει αυτοπεποίθηση
- φέρεται με λεπτότητα και ευγένεια
- μιλάει τη γλώσσα της αλήθειας με κοσμιότητα και ηπιότητα
- είναι διπλωμάτης , γιατί μετριάζει την ευθύνη των Αθηναίων για τα λάθη τους
- δείχνει σεβασμό στους θεούς
- υπερασπίζεται το δημόσιο συμφέρον και τη φήμη της πόλης

β. Το ήθος των αντίπαλων ρητόρων

- παρουσιάζονται έμμεσα ως δημοκόλακες
- στρέφουν το λαό εναντίον αυτών που του αποκαλύπτουν δυσάρεστες αλήθειες
- είναι υπεύθυνοι για τις αποδοκιμασίες που αφαιρούν την παρρησία
- είναι οι κύριοι αίτιοι που η Εκκλησία του Δήμου υπολείπεται

γ. Το ήθος των ακροατών

- οι Αθηναίοι πολίτες είναι παρορμητικοί και περιορίζουν την παρρησία των ρητόρων με αποδοκιμασίες
- έχουν μεγάλη αντιληπτική ικανότητα και σωστή κρίση
- δείχνουν , όμως , αδράνεια στην υλοποίηση των αποφάσεών τους παρασυρόμενοι από δημοκόλακες
- νιώθουν αγανάκτηση για τους προδότες Ροδίους
- επιζητούν αποκατάσταση της φήμης τους

δ. Το ήθος των Ροδίων

- είναι υπερόπτες και αλαζόνες
- κινήθηκαν έξω από τα όρια του μέτρου και τιμωρήθηκαν από τους θεούς
- έχασαν την ελευθερία τους και ταπεινώθηκαν , όμως κατάλαβαν το λάθος τους

ΠΑΘΟΠΟΙΙΑ

Στο προοίμιο του λόγου ο Δημοσθένης :

- πειθαναγκάζει τους συμπολίτες του να προβληματιστούν και να νιώσουν ενοχές για τις αποδοκimasίες τους και την κατάργηση της παρρησίας των ομιλητών
- ενισχύει την αυτοπεποίθηση τους , αφού τονίζει την ευφυΐα και την αντιληπτική τους ικανότητα και μ' αυτό τον τρόπο τους ευχαριστεί
- τους υποχρεώνει να αναγνωρίσουν τη βραδύτητα στην υλοποίηση των αποφάσεων τους και μ' αυτό τον τρόπο τους στενοχωρεί
- τους καλεί να χαρούν με την έκκληση των Ροδίων για βοήθεια
- ενισχύει τη θεοσέβειά τους
- τους αποτρέπει από τη μικροψυχία και τη χαιρεκακία

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Γιατί ο Δημοσθένης επικαλείται την εύνοια των θεών προς την Αθήνα ;
2. Τι απαιτούν οι υποθέσεις της πόλης και που υστερούν οι Αθηναίοι ;
3. Ποιο θα είναι το διπλό κέρδος των Αθηναίων , αν βοηθήσουν έμπρακτα τους Ροδίους ;

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΚΗΣΕΙΣ

1. Με ποιες λέξεις του αρχαίου κειμένου παρουσιάζουν ετυμολογική συγγένεια οι παρακάτω λέξεις της νεοελληνικής : αρχαίος , πιστός , δώρο , σχέδιο , δόξα, συγγνώμη , νόμος , έμβλημα , απών , βάση .
2. Να γράψετε δυο ομόρριζα (ένα επίθετο και ένα ουσιαστικό) για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις : παρρησιάν , πείσαι , βλασφημίας , δόξαι , συμβήσεται .

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΡΟΔΙΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ § 3-4

3. Μας κατηγορήσαν λοιπόν οι Χίοι, οι Βυζάντιοι και οι Ρόδιοι ότι μηχανορραφούμε εναντίον τους και γι' αυτό οργάνωσαν εναντίον μας αυτόν τον τελευταίο πόλεμο. Θα φανεί όμως καθαρά ότι ο Μαύσωλος, που τους υποκίνησε σ' αυτά και τους έπεισε, με τον ισχυρισμό πως είναι φίλος των Ροδίων, τους έχει στερήσει την ελευθερία τους και ότι οι Χίοι και οι Βυζάντιοι, που παρίσταναν τους συμμάχους, δεν τους βοήθησαν στις κακοτυχίες τους· **4.** ενώ εσείς, που σας φοβόνταν, μόνοι από όλους σταθήκατε η αιτία της σωτηρίας τους. Κι όταν όλοι τα δουν αυτά, θα κάνετε τους δημοκρατικούς σε όλες τις πόλεις να θεωρούν τη φιλία σας εγγύηση για την ασφάλειά τους· δε θα μπορούσε να υπάρξει μεγαλύτερο πλεονέκτημα για σας από το να επιτύχετε τη φιλία όλων πρόθυμα και χωρίς υποψία.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ

Οι **παράγραφοι 3-4** αποτελούν την **πρόθεση** του λόγου, στην οποία ο ρήτορας εκθέτει το θέμα του λόγου του και τον ισχυρισμό του, ότι μόνο οι Αθηναίοι μπορούν να εγγυηθούν τη σωτηρία και ανεξαρτησία των Ροδίων (**« ύμεις δέ μόνοι τῶν πάντων φανήσεσθε ὄντες αἴτιοι τῆς σωτηρίας αὐτοῖς »**). Συγκεκριμένα στη διδακτική αυτή ενότητα ο Δημοσθένης αναφέρεται τόσο στο παρελθόν (**« ἤτιάσαντο », « συνέστησαν »**), όσο στο παρόν και το μέλλον (**« φανήσεται », « ποιήσεται », « ποιείσθαι »**).

Συγκεκριμένοι στόχοι του Δημοσθένη στην **πρόθεση** είναι οι εξής :

- α.** Να μειώσει την ευθύνη των Ροδίων για την αποστασία τους και να τους παρουσιάσει ως θύματα της ραδιουργίας του Μαυσώλου και των συμμάχων τους .
- β.** Να απαλλάξει τους Αθηναίους από ενοχές για τη δήθεν επεκτατική πολιτική τους, χαρακτηρίζοντας συκοφαντίες και αβάσιμες κακολογίες τις εναντίον τους επικρίσεις .
- γ.** Να τονίσει το ηθικό χρέος που έχουν οι Αθηναίοι να αξιοποιήσουν την ευκαιρία αυτή, δείχνοντας μεγαλοψυχία στους Ροδίους και βοηθώντας τους με εκστρατεία . Έτσι, θα διαλύσουν τις ανεύθυνες εις βάρος τους φήμες, θα προβληθούν ως εγγυητές της δημοκρατίας και της ελευθερίας των Ελλήνων, θα αποκαταστήσουν το κύρος τους και θα ανανεώσουν τη συμμαχία τους .

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΠΡΟΘΕΣΗΣ

1. Οι Χίοι , Βυζάντιοι και Ρόδιοι συνωμότησαν και πολέμησαν την Αθήνα, γιατί πίστευαν ότι σχεδίαζε ύπουλα να τους βλάψει . (**λογικό επιχείρημα**)

2. Αν οι Αθηναίοι βοηθήσουν τους Ροδίους τότε θα αποδειχθεί ότι : **α)** ο Μαύσωλος ήταν σκευωρός και αφαιρέσε την ελευθερία τους **β)** οι σύμμαχοι τους Χίοι και Βυζάντιοι ήταν αφερέγγυοι, αφού δεν τους συμπαραστάθηκαν **γ)** οι Αθηναίοι μόνοι απ' όλους είναι οι σωτήρες τους . (**λογικό επιχείρημα**)

3. Οι δημοκρατικοί σε κάθε ελληνική πόλη θα δουν τη μεγαλοψυχία της Αθήνας και θα καταλάβουν ότι μόνο αυτή η πόλη είναι εγγύηση της σωτηρίας τους (**λογικό επιχείρημα**) . Γι' αυτό θα επιδιώξουν τη φιλία και τη συμμαχία της, γεγονός που θα αποκαταστήσει το κύρος της και θα ανανεώσει την αθηναϊκή συμμαχία . (**λογικό-ηθικό επιχείρημα**)

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ

Τα επιχειρήματα του Δημοσθένη στο σύνολο τους βασίζονται κυρίως στη λογική, γι' αυτό έχουν **σοβαρότητα** και **πειστικότητα** . Άλλωστε την πρότασή του ο ρήτορας για βοήθεια στους Ροδίους την αναπτύσσει με έξυπνο τρόπο τονίζοντας τα υλικά και ηθικά οφέλη, που μακροπρόθεσμα θα προκύψουν για την πόλη .

1. Στο **πρώτο επιχείρημα** ο Δημοσθένης θεωρεί αιτία του Συμμαχικού πολέμου τις συκοφαντίες των συμμάχων εναντίον της Αθήνας – όμως στην πραγματικότητα πρόκειται για βάσιμες κατηγορίες – και αναφέρει ότι οι Σύμμαχοι κήρυξαν πρώτοι τον πόλεμο – ενώ στην πραγματικότητα οι Αθηναίοι ξεκίνησαν τον πόλεμο . Συνεπώς ο Δημοσθένης δεν είναι απόλυτα ειλικρινής .

2. Στο **δεύτερο επιχείρημα** ο Δημοσθένης αναφέρει ότι ο Μαύσωλος ήταν ο πραγματικός υποκινητής του Συμμαχικού πολέμου, ο ηθικός αυτουργός της αποστασίας των πόλεων από τη Β' Αθηναϊκή συμμαχία και αυτός που κατήργησε τη δημοκρατία και την ελευθερία τους : ακόμη ισχυρίζεται ότι οι σύμμαχοι τους αρνήθηκαν να βοηθήσουν τους Ροδίους την κρίσιμη στιγμή , ενώ οι Αθηναίοι μπορούν να τους βοηθήσουν . Εδώ ο Δημοσθένης εκφράζει αλήθειες .

3. Στο **τρίτο επιχείρημα** οι προσδοκίες του Δημοσθένη, με τις οποίες προσπαθεί να διεγείρει στην ψυχή των συμπολιτών του το δικό του ενθουσιασμό και να τους πείσει για την αναγκαιότητα και την ωφελιμότητα της επιχείρησης υπέρ των Ροδίων, είναι ανεδαφικές και ουτοπικές . Η Αθήνα εκείνη την εποχή περνούσε έντονη κρίση και δεν μπορούσε να αναλάβει τον ηγετικό ρόλο που περίμενε ο Δημοσθένης . Άλλωστε ο ατομικισμός προβαλλόταν στην πόλη του πάνω από το συλλογικό συμφέρον και η Μακεδονία ήταν ήδη η ανερχόμενη δύναμη που δεν θα επέτρεπε την κυριαρχία της Αθήνας .

ΗΘΟΠΟΙΙΑ

α. Το ήθος του ρήτορα

- νιώθει πικρία και οργή για τις ανυπόστατες κατηγορίες εναντίον της πόλης του
- νιώθει συγκρατημένη συμπάθεια για τους Ροδίους εξαιτίας των δεινών τους
- νιώθει μίσος για το Μαύσωλο και αντιπάθεια για τους αναξιόπιστους συμμάχους των Ροδίων
- είναι περήφανος για τη δύναμη της πόλης του
- έχει προσδοκίες να δει αποκατεστημένο το κύρος της πόλης του

β. Το ήθος των ακροατών

- θύματα άδικων συκοφαντικών επιθέσεων , για δήθεν ιμπεριαλιστική νοοτροπία
- υπερασπίζονται την ανεξαρτησία όλων των ελληνικών πόλεων
- σώζουν τους αδικημένους
- παρέχουν τη φιλία και τη συμμαχία τους ως εγγύηση της δημοκρατίας και της ελευθερίας των Ελλήνων

γ. Το ήθος του Μαυσώλου

- είναι ραδιούργος και δήθεν φίλος των Ροδίων
- υποκινητής της αποστασίας των Ροδίων
- υπόλογος του Συμμαχικού πολέμου

δ. Το ήθος των Ροδίων

- είναι άνθρωποι αφελείς και ευκολόπιστοι, αφού δεν κατάλαβαν τις προθέσεις του Μαυσώλου
- εξαπατήθηκαν, περιέπεσαν σε πολεμική περιπέτεια με την Αθήνα και έχασαν την ελευθερία τους

ε. Το ήθος των Χίων και Βυζαντιών

- είναι αναξιόπιστοι και δόλιοι σύμμαχοι των Ροδίων, που έδειξαν ιδιοτέλεια και τους εγκατέλειψαν αβοήθητους στα δεινά τους

ΠΑΘΟΠΟΙΙΑ

Στην πρόθεση του λόγου ο Δημοσθένης επιδιώκει :

- να εμπνεύσει στους Αθηναίους οργή και αγανάκτηση για τον Μαύσωλο
- να κινήσει στην ψυχή τους μεγαλοψυχία για τους Ροδίους
- να τους απαλλάξει από ενοχές και ευθύνες για το Συμμαχικό πόλεμο
- να τους συγκινήσει και να τους προβληματίσει με την πρότασή του
- να κεντρίσει τη φιλοτιμία και τον πατριωτισμό τους

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Αν οι Αθηναίοι βοηθήσουν τους Ροδίους, ποια είναι η τριπλή αλήθεια που θα αποδειχθεί ;
2. Ποιες αλήθειες αποκρύπτει ή αλλοιώνει ο Δημοσθένης και γιατί ;

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΚΗΣΕΙΣ

1. Με ποιες λέξεις του αρχαίου κειμένου παρουσιάζουν ετυμολογική συγγένεια οι παρακάτω λέξεις της νεοελληνικής : σταυρός, ύποπτος, παράδειγμα, επίτευγμα, συκοφαντία, αυθαίρετος, πιθανότητα, φήμη .
2. Να βρείτε την ετυμολογία των παρακάτω λέξεων του κειμένου :ήτιάσαντο, έφοβοῦντο, βεβοηθηκότες, άνυπόπτου, τελευταῖον .

ΠΙΣΤΕΙΣ (argumentatio)

Από την παράγραφο **§5** ξεκινά η παράθεση των «πίστεων» (των επιχειρημάτων με τα οποία ο ρήτορας προσπαθεί να πείσει τους ακροατές του). Οι «πίστεις» καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος του λόγου (ως την §34).

§ 5

Ο Δημοσθένης αρχικά καταδεικνύει τις αντιφατικές απόψεις των αντιπάλων του ρητόρων. Σύμφωνα με τον Δημοσθένη αποτελεί αντίφαση το γεγονός ότι οι αντίπαλοι ρήτορες:

- α.** επιχειρούν να παρασύρουν την πόλη σε στρατιωτικές δραστηριότητες για χάρη των Αιγυπτίων.
- β.** φοβούνται να επιχειρήσουν στρατιωτική δραστηριότητα στη Ρόδο, επικαλούμενοι ενδεχόμενη σύγκρουση με το Μ. Βασιλέα.

Στην πραγματικότητα και στις δύο περιπτώσεις υπάρχει ο κίνδυνος της σύγκρουσης με το Μ. Βασιλέα της Περσίας: η Αίγυπτος ανήκει στην επικράτειά του, και μια επέμβαση της Αθήνας εκεί (όπως και στη Ρόδο) θα συνιστούσε παράβαση κάποιων όρων της Ανταλκιδείου ειρήνης. Όμως στην περίπτωση (β) υπάρχει μια ηθική υποχρέωση των Αθηναίων: θα βοηθήσουν Έλληνες και όχι βαρβάρους.

Στο σημείο αυτό ο Δημοσθένης με αριστοτεχνικό τρόπο αποσιωπά το γεγονός ότι η Αθήνα ως κράτος στην πραγματικότητα δε βοήθησε ποτέ τους Αιγυπτίους: απλά πήγαν κάποιοι μισθοφόροι με αρχηγό τον Αθηναίο Διόφαντο.

§6

Στη συνέχεια ο Δημοσθένης επικαλείται τη στάση που είχε τηρήσει στο παρελθόν (το 355 π.Χ., όταν εκφώνησε το λόγο του «Περὶ τῶν συμμοριῶν»): τότε είχε προτείνει πολεμική προπαρασκευή της Αθήνας, για την αντιμετώπιση οποιουδήποτε κινδύνου (είτε αυτός προερχόταν από Έλληνα, είτε από τους Πέρσες). Με την πρότασή του αυτή εκπροσωπούσε τη φιλειρηνική πολιτική παράταξη. Όπως ο ίδιος αναφέρει, οι Αθηναίοι τότε είχαν συμφωνήσει μαζί του. Λογικό λοιπόν θα ήταν να συμφωνήσουν και πάλι μαζί του, αφού ουσιαστικά δεν έχει αλλάξει η στάση του.

Ωστόσο είναι εμφανές ότι αυτή τη φορά ο Δημοσθένης προτείνει κάτι διαφορετικό: πρόκειται να εισηγηθεί την άμεση στρατιωτική εμπλοκή στη Ρόδο.

§7

Στην επόμενη παράγραφο ο Δημοσθένης κάνει μια υπόθεση, τοποθετώντας τον εαυτό του στη θέση του αντιπάλου. Συγκεκριμένα δηλώνει ότι αν ο Μ. Βασιλέας τον έκανε σύμβουλό του, αυτός θα τον συμβούλευε:

α. να πολεμήσει εναντίον των Ελλήνων, αν αυτοί φανούν εχθρικοί απέναντί του.

β. να μην εγείρει αξιώσεις για πράγματα που δεν του ανήκουν.

Είναι συνηθισμένη μέθοδος να τοποθετείται κανείς υποθετικά στη θέση του αντιπάλου για να εικάσει τις αντιδράσεις του. Η μέθοδος αυτή στηρίζεται στο γεγονός ότι υπάρχει σημαντική πιθανότητα δύο άνθρωποι σκεπτόμενοι λογικά και βρισκόμενοι υπό τις ίδιες συνθήκες να έχουν παρόμοιες αντιδράσεις. Η μέθοδος αυτή, παρόλο που στηρίζεται στη λογική, δεν είναι απαραίτητα ασφαλής για την εξαγωγή συμπεράσματος αναφορικά με τις αντιδράσεις του Μ. Βασιλέα: ο Δημοσθένης θεωρεί δεδομένο ότι, ανάμεσα στα πράγματα που δεν ανήκουν στο βασιλιά, είναι και η Ρόδος (με τον τρόπο αυτό δηλώνει έμμεσα ότι η Αθήνα έχει κάποια δικαιώματα επί της Ρόδου· επιδιώκει ουσιαστικά μια ανασύσταση της Αθηναϊκής συμμαχίας): ωστόσο δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι αυτή θα ήταν και η άποψη των συμβούλων του Μ. Βασιλέως.

Η προσπάθεια του Δημοσθένη να καθησυχάσει του Αθηναίους ως προς τον περσικό κίνδυνο εμφανίζεται και παρακάτω στο λόγο· ίσως ο ρήτορας απέβλεπε στο να στρέψει τα βλέμματα του λαού στις επικίνδυνες δραστηριότητες του Φιλίππου, τις οποίες ευνοούσε η πολιτική του απομονωτισμού και της μη επέμβασης.

§8

Ο Δημοσθένης ακολούθως χρησιμοποιεί δύο υποθετικούς λόγους που συνδέονται αντιθετικά μεταξύ τους:

α' υπόθεση : αν έχετε αποφασίσει να παραχωρείτε στο βασιλιά όσα έχει καταλάβει:

i. με αιφνιδιασμό,

ii. εξαπατώντας κάποια πολιτική παράταξη στην πόλη,

απόδοση: δεν έχετε αποφασίσει σωστά.

β' υπόθεση : αν πιστεύετε ότι έχετε καθήκον:

i. να πολεμάτε για την υπεράσπιση του δικαίου,

ii. να υποφέρετε οτιδήποτε για την υπεράσπιση του δικαίου,

απόδοση:

i. οι πιθανότητες να απαιτηθούν θυσίες θα είναι τόσο πιο λίγες, όσο πιο σταθερά είστε αποφασισμένοι.

ii. θα δείξετε ότι σκέφτεστε ορθά.

Η χρήση των υποθετικών λόγων σ' ένα ρητορικό κείμενο βοηθάει στη ζωντάνια και στην παραστατικότητα του κειμένου: ωστόσο προϋπόθεση για να ισχύουν οι αποδόσεις, είναι οι υποθετικές προτάσεις να ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.

Με τη χρήση του πρώτου υποθετικού λόγου, ο ρήτορας εμμέσως υποβάλλει την άποψη ότι οι Ρόδιοι δημοκρατικοί υπήρξαν θύματα απάτης. Παράλληλα τονίζει ότι η στάση αδράνειας της Αθήνας θα ήταν μια λάθος απόφαση. Η ορθή απόφαση, που αποτελεί και πρόταση του ρήτορα, έρχεται στο δεύτερο υποθετικό λόγο. Αν η πόλη πράξει το δίκαιο, συγχρόνως πράττει και το συμφέρον, καθώς:

- 1.** Οι θυσίες που θα απαιτηθούν δε θα είναι τόσες, όσες φαίνονται εκ πρώτης όψεως.
- 2.** Η Αθήνα θα αποκτήσει τη φήμη ότι οι πολίτες εμπνέονται από τις πρέπουσες αντιλήψεις.

Το επιχείρημα του Δημοσθένη να κρίνουν οι Αθηναίοι με βάση το δίκαιο, προκύπτει από το συλλογισμό ότι ο αγώνας για το δίκαιο είναι και αγώνας για πιθανότερη εξασφάλιση της ειρήνης. Αυτός ο συλλογισμός έχει αξία σε θεωρητικό επίπεδο (π.χ. για τη χριστιανική ηθική), ωστόσο σε πλαίσια κρατών και εδαφικών διεκδικήσεων είναι μάλλον επισφαλής. Η ίδια η πόλη της Αθήνας την εποχή της ακμής της (5ος αι. π.Χ.) έπαιρνε αποφάσεις σύμφωνα με το συμφέρον της και μόνο: το δίκαιο το επικαλούνταν μόνο όταν ταυτιζόταν με το συμφέρον της.

Ο Δημοσθένης εδώ προσπαθεί με έντεχνο τρόπο να υποβαθμίσει τον κίνδυνο των θυσιών που θα απαιτηθούν σε περίπτωση επέμβασης στη Ρόδο. Όμως οι Αθηναίοι είναι ιδιαίτερα ευαίσθητοι σε αυτό το θέμα, αφού οι υπέρογκες οικονομικές και άλλες θυσίες στις οποίες είχαν υποβληθεί κατά το Συμμαχικό πόλεμο ήταν πολύ πρόσφατες.

Η συλλογιστική του ρήτορα στις §§ 5 – 8 είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα. Ξεκινά με τις προτάσεις των αντιπάλων ρητόρων, για να αναφερθεί αντιθετικά στις δικές του προτάσεις, τις οποίες παλιότερα οι Αθηναίοι είχαν επιδοκιμάσει. Με έντεχνο τρόπο συνδέει τις παλιότερες προτάσεις του με τις τωρινές, υποβάλλοντας την άποψη ότι και στην παρούσα περίπτωση οι προτάσεις του είναι ορθές. Στη συνέχεια, έχοντας υποβαθμίσει τη σημασία που δίνει ο Μ. Βασιλεύς στη Ρόδο, επικαλείται το δίκαιο, το οποίο θα οδηγήσει μακροπρόθεσμα στο συμφέρον της πόλης.

Βασικός στόχος του Δημοσθένη είναι να παροτρύνει έμμεσα τους συμπολίτες του να βοηθήσουν τους Ροδίους:

- 1.** Τονίζει το γεγονός ότι οι Ρόδιοι (σε αντίθεση με τους Αιγυπτίους) είναι Έλληνες.
- 2.** Προσπαθεί να δικαιολογήσει την άποψη ότι η βοήθεια της Αθήνας προς τη Ρόδο δε θα είναι πρόκληση για το Μ. Βασιλέα των Περσών.
- 3.** Προσπαθεί να υποβάλει την άποψη ότι είναι καθήκον των Αθηναίων να βοηθήσουν τη Ρόδο καθώς έχουν κυριαρχικά δικαιώματα στο νησί.

§ 9

Στη συνέχεια ο Δημοσθένης εισάγει ένα ιστορικό παράδειγμα, δηλαδή ένα επιχείρημα «έξ ιδίων»: Υπενθυμίζει στους Αθηναίους την περίπτωση του Τιμόθεου, τον οποίο είχαν στείλει να βοηθήσει τον Αριοβαρζάνη το 365 π.Χ. Η προτεινόμενη ανάμειξη των Αθηναίων στο ζήτημα της Ρόδου έχει αντιστοιχία,

κατά το ρήτορα, με τις ενέργειες του Αθηναίου στρατηγού Τιμόθεου στη Σάμο. Συγκεκριμένα:

Ενέργειες Τιμόθεου στη Σάμο

Η Αθήνα έστειλε τον Τιμόθεο να βοηθήσει τον Αριοβαρζάνη, με τον όρο να μην παραβιάσει τις συνθήκες με το Μ. Βασιλέα. Όταν αυτός διαπίστωσε την αποστασία του Αριοβαρζάνη από το Μ. Βασιλέα, αποφάσισε να μην τον βοηθήσει.

Τη Σάμο φρουρούσε ο Κυπρόθεμις, τον οποίο είχε εγκαταστήσει ο ύπαρχος του Μ. Βασιλέα Τιγράνης.

- Η Σάμος ήταν μέλος της Β' Αθηναϊκής συμμαχίας.
- Ο Τιμόθεος πολιόρκησε τη Σάμο και την ελευθέρωσε.
- (§ 10) Ο Μ. Βασιλέας δεν κήρυξε πόλεμο στην Αθήνα.

Προτεινόμενες ενέργειες στη Σάμο

Η πρόταση των αντιπάλων ρητόρων για βοήθεια στην Αίγυπτο δεν πρέπει να εισακουστεί, διότι θα υπάρξει ρήξη με το Μ. Βασιλέα, στην επικράτεια του οποίου ανήκει η Αίγυπτος. Οι Αθηναίοι πρέπει να μην παραβιάσουν άμεσα τις συνθήκες με το Μ. Βασιλέα.

Τη Ρόδο έχουν καταλάβει φρουρές που έχει ορίσει η Αρτεμισία, το κράτος της οποίας ουσιαστικά αποτελεί σατραπεία του Μ. Βασιλέα.

- Η Ρόδος είχε διατελέσει μέλος της Β' Αθηναϊκής συμμαχίας.
- Οι Αθηναίοι πρέπει με στρατιωτική δραστηριότητα να ελευθερώσουν τη Ρόδο.
- Ο Μ. Βασιλέας δε θα κηρύξει πόλεμο στην Αθήνα.

§ 10

Για να ενισχύει το ιστορικό παράδειγμα, ο Δημοσθένης διαιρεί τους πολέμους σε δύο κατηγορίες;

1. επεκτατικοί – επιθετικοί πόλεμοι

2. αμυντικοί πόλεμοι

και διατυπώνει κάποιες γνώμες γενικότερου κύρους, με τις οποίες επιχειρεί να δικαιολογήσει την άποψη ότι δεν είναι πιθανή μια σοβαρή αντίδραση του Μ. Βασιλέως:

α. Όσοι πολεμούν «ὕπὲρ βωμῶν και ἐστίων» πολεμούν με μεγαλύτερη ένταση από αυτούς που απλώς θέλουν να επεκτείνουν τις κτήσεις τους.

β. Η υποχωρητικότητα του αδικούμενου αποθρασύνει τον επιτιθέμενο.

Αυτές οι γνώμες ασφαλώς έχουν γενική ισχύ, ωστόσο πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η αγριότητα ή η υπεροχή δυνάμεων του επιτιθέμενου δεν ευνοούν τον αδικούμενο.

Το προσωπικό («ἐξ ἰδίων») επιχειρήμα των §§ 9 –10 είναι ισχυρό· τη δύναμή του την αντλεί από το ότι:

1. προέρχεται από την πρόσφατη Αθηναϊκή ιστορία.

2. τα γεγονότα στα οποία γίνεται αναφορά είχαν επιτυχή έκβαση για την Αθήνα.

Ο ρήτορας υπενθυμίζει στους Αθηναίους ότι οι ίδιοι, χωρίς συνέπειες, έπραξαν κατά το παρελθόν κάτι ανάλογο με τις τωρινές του προτάσεις: συνεπώς δεν υποστηρίζει κάτι αδοκίμαστο («καινόν») και επικίνδυνο, αλλά κάτι που δοκιμάστηκε και έχει από το χρόνο δικαιωθεί. Με τις γνώμες γενικότερου κύρους της § 10 παροτρύνει την πόλη να δείξει αποφασιστικότητα και στις παρούσες περιστάσεις.

Παρά την αδιαμφισβήτητη ισχύ του επιχειρήματος για τους ακροατές του 351π.Χ. πρέπει να επισημανθεί ότι ο ρήτορας, στην αντιστοιχία των γεγονότων του 365 π.Χ. με τα τωρινά, παραβλέπει σκόπιμα ένα ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο: στις τωρινές περιστάσεις δεν υπάρχει Αθηναϊκή συμμαχία· έχει προηγηθεί ο Συμμαχικός πόλεμος (357 – 355π.Χ.), ο οποίος υπήρξε οδυνηρός για την Αθήνα, καθώς οδήγησε στην οριστική διάλυση της Β' Αθηναϊκής συμμαχίας και έληξε ύστερα από τελεσίγραφο του Πέρση βασιλιά.

§ 11

Ο ρήτορας προσπαθεί με λογικά επιχειρήματα να αποδείξει ότι συμφέρει την Αρτεμισία να καταλάβουν τη Ρόδο οι Αθηναίοι, παρά ο Βασιλιάς των Περσών, και ότι, κατά συνέπεια, δεν προβλέπεται να αντιδράσει σοβαρά. Για την ανάπτυξη του επιχειρήματος του ο Δημοσθένης και πάλι χρησιμοποιεί δύο υποθετικούς λόγους, που συνδέονται αντιθετικά μεταξύ τους (βλ. και παραπάνω § 8). Με τον πρώτο υποθετικό λόγο καταδεικνύεται η στάση της Αρτεμισίας αν οι επιχειρήσεις του Μ. Βασιλέως ευδοκιμήσουν στην Αίγυπτο: στην περίπτωση αυτή, η Αρτεμισία θα επιζητούσε την εύνοια του προκειμένου να την αναγνωρίσει ως νόμιμη διάδοχό του συζύγου της Μαυσώλου, γι' αυτό θα του πρόσφερε τη Ρόδο ως δώρο.

§ 12

Ο δεύτερος υποθετικός λόγος εισάγει την πιθανότερη εικασία: αν οι επιχειρήσεις των Περσών στην Αίγυπτο αποτύχουν, η Αρτεμισία θα θεωρήσει ότι το νησί μπορεί να χρησιμεύσει ως βάση ελέγχου της σατραπείας της από το Μ. Βασιλέα, γι' αυτό και θα προτιμήσει να το καταλάβουν οι Αθηναίοι, χωρίς ωστόσο να τους το παραχωρήσει φανερά. Η συγκυρία του 351 π.Χ. στηρίζει το επιχειρήμα του Δημοσθένη, καθώς οι επιχειρήσεις των Περσών τη στιγμή που εκφωνείται ο λόγος έχουν αποτύχει. Ωστόσο το επιχειρήμα είναι απλά μια εικασία, γιατί κανείς δεν μπορεί να είναι βέβαιος για τον τρόπο με τον οποίο σκέφτεται και ενεργεί η Αρτεμισία.

§ 13

Με την επόμενη παράγραφο ο ρήτορας περνά στην πιθανή αντίδραση του Μ. Βασιλέα, σε περίπτωση που ισχύει η προϋπόθεση που έχει τεθεί στην § 12. Σημειώνοντας ότι δεν είναι σε θέση να προβλέψει τις αντιδράσεις του, προσπαθεί να καταδείξει ότι σε κάθε περίπτωση συμφέρει την πόλη να βοηθήσει τους Ροδίους:

1. στην καλύτερη περίπτωση ο Μ. Βασιλέας δε θα αντιδράσει καθόλου.
2. στη χειρότερη περίπτωση ο Μ. Βασιλέας θα αντιδράσει· με μια τέτοια αντίδραση όμως, θα παραβίαζε την ειρήνη και θα αποκάλυπτε τις επιθετικές του προθέσεις: κατά συνέπεια, σύμφωνα με το ρήτορα, ο κίνδυνος στην περίπτωση αυτή θα ήταν ούτως ή άλλως αναπόφευκτος και θα αφορούσε όλους του Έλληνες.

§ 14

Η ενότητα ξεκινά με έναν παράδοξο τρόπο: στην § 14 ο ρήτορας κατηγορεί το σύνολο των Ροδίων δριμύτατα, τονίζοντας τη στάση που τήρησαν στο παρελθόν στη διάλυση της Αθηναϊκής συμμαχίας. Υποτιμά τους Ροδίους για τις πολιτικές τους επιλογές ενώ παράλληλα αποσιωπά τις ευθύνες των Αθηναίων για τη διάλυση της συμμαχίας. Υποδεικνύει ότι οι Αθηναίοι δε θα έπρεπε σε καμιά περίπτωση να κάνουν συμμάχους τους Ροδίους, όμως με έμμεσο τρόπο μεταβιβάζει την ευθύνη:

- α. από το σύνολο των Ροδίων στο ολιγαρχικό κόμμα και σε μερικούς «έξαπατηθέντες» δημοκρατικούς για να καταλύσουν τη δημοκρατία, και στη συνέχεια τους απομάκρυναν.
- β. με έμμεσο τρόπο στο Μαύσωλο και την Αρτεμισία, ήδη από την πρώτη περίοδο της § 14 δηλώνει ότι οι Ρόδιοι δεν κατέχουν την εξουσία «δι' ἑαυτῶν».

§ 15

Στη συνέχεια ο ρήτορας επισημαίνει:

α. ότι δεν έχει καμιά σχέση ο ίδιος με τους Ροδίους (δεν ενεργεί ως πρόξενος τους υπέρ των συμφερόντων του νησιού).

β. ότι συμμερίζεται τη χαρά των για τα παθήματα των Ροδίων (Πρόκειται για το «παράδοξον»: ο ρήτορας που υποστηρίζει τους Ροδίους δηλώνει ότι χαιρέται για τα παθήματά τους.).

γ. ότι ποτέ δε θα συνηγορούσε υπέρ των Ροδίων, αν δεν πίστευε ότι αυτό είναι το συμφέρον της Αθήνας.

Αμέσως μετά κολακεύει το αυτοσυναίσθημα των Αθηναίων, τονίζοντας την ανωτερότητά τους.

§ 16

Η κολακεία προς τους Αθηναίους συνεχίζεται και στην επόμενη παράγραφο. Αμέσως μετά ειρωνεύεται τους Ροδίους, ενώ παράλληλα τονίζει ότι έχουν ήδη τιμωρηθεί για την αλαζονεία τους και ίσως έχουν συνειδηθεί. Την άποψή του αυτή την ενισχύει με ένα γνωμικό (γνώμη γενικού κύρους): «η απερισκεψία γίνεται για το λαό αιτία πολλών συμφορών». Το γνωμικό αυτό ταιριάζει στην περίπτωση των Ροδίων οι οποίοι:

α. φάνηκαν απερίσκεπτοι στις πολιτικές επιλογές τους, καθώς αποστάτησαν από την Αθηναϊκή συμμαχία και εμπιστεύτηκαν τους Ρόδιους ολιγαρχικούς και το Μαύσωλο.

β. τώρα έχουν χάσει την ελευθερία τους.

Ο ρήτορας ολοκληρώνει την ενότητα §§ 14 –16 καταλήγοντας με την πρόταση «φημί δὴ χρῆναι πειρᾶσθαι σώζειν ἄνδρας καὶ μὴ μνησικακεῖν», την οποία είχε προετοιμάσει με αριστοτεχνικό τρόπο. Την πρόταση στηρίζει με ένα παράδειγμα – επιχείρημα «ἐξ ἰδίων»: υπενθυμίζει στους Αθηναίους ότι και οι ίδιοι (όπως και ο δήμος των Ροδίων) έχουν εξαπατηθεί στο παρελθόν, ωστόσο δε θα έκριναν δίκαιο να τιμωρηθούν γι' αυτό. Όπως και στην § 9, έτσι κι εδώ το «ἐξ ἰδίων» επιχείρημα είναι ισχυρό, καθώς προέρχεται από την πρόσφατη Αθηναϊκή ιστορία (βλ. και παραπάνω § 9).

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΡΟΔΙΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ § 17-20

17. Προσέξτε όμως κι εκείνο ,άνδρες Αθηναίοι, ότι δηλαδή πολλούς πολέμους έχετε διεξάγει εσείς και με δημοκρατικά ,και με ολιγαρχικά πολιτεύματα. Και αυτό το ξέρετε και οι ίδιοι. Αλλά για χάρη ποιων γίνεται ο πόλεμος με σας , προς τον καθένα από τους δυο ,αυτό ίσως κανένας από σας δε το σκέφτεται. Για χάρη ποιων πραγμάτων λοιπόν γίνεται ; (Πολεμάτε) με τα δημοκρατικά πολιτεύματα ή για ιδιωτικές διαφορές ,επειδή δεν μπόρεσαν να επιλυθούν δημόσια ή για κάποιο κομμάτι γης ή για σύνορα ή για ανταγωνισμό ή για την αρχηγία · εναντίον όμως των ολιγαρχικών πολιτευμάτων (δεν πολεμάτε) για κανένα από αυτά, αλλά για την προάσπιση του πολιτεύματος και της ελευθερίας ·

18. επομένως ,εγώ τουλάχιστον δε θα δίσταζα να πω ότι πιστεύω πως περισσότερο συμφέρει να πολεμούν εναντίον σας όλοι οι Έλληνες όταν έχουν δημοκρατικό πολίτευμα, παρά να είναι φίλοι σας ,όταν έχουν ολιγαρχικό. Γιατί νομίζω ότι θα μπορούσατε να κάνετε ειρήνη μ' εκείνους που είναι ελεύθεροι εύκολα όποτε το θελήσετε, νομίζω όμως ότι η φιλία μ' εκείνους που έχουν ολιγαρχικό πολίτευμα δεν είναι σταθερή. Γιατί με κανένα τρόπο δε θα μπορούσαν να γίνουν οι λίγοι φιλικοί με τους πολλούς και όσοι ζητούν να εξουσιάζουν μ' εκείνους που έχουν προτιμήσει να ζουν με ισότητα.

19. Απορώ όμως αν κανένας από σας δεν πιστεύει ότι μαζί τους κινδυνεύει κάπως και το δικό μας πολίτευμα ,ενώ κυβερνούνται από ολιγαρχικά καθεστώτα οι Χιώτες και οι Μυτιληναίοι και ενώ οδηγούνται οι Ρόδιοι τώρα δα και σχεδόν θα έλεγα όλοι οι άνθρωποι σ' αυτή τη δουλεία ,ούτε σκέφτεται αυτό ,ότι δηλαδή με κανένα τρόπο δε θα αφήσουν τη δημοκρατία σας ,αν όλα στις πόλεις οργανωθούν με ολιγαρχικά πολιτεύματα. Γιατί ξέρουν καλά ότι κανείς άλλος δε θα μπορούσε να αποκαταστήσει τα πράγματα στην ελευθερία' από όποια πλευρά λοιπόν περιμένουν ότι θα μπορούσε να τους συμβεί κάποιο κακό ,αυτή θα θελήσουν να την ανατρέψουν.

20. Πρέπει λοιπόν να θεωρείτε εχθρούς όσων έχουν αδικηθεί τους άλλους που αδικούν μερικούς από αυτούς. Σας συμβουλεύω όμως να νομίζετε κοινούς εχθρούς όλων όσων επιθυμούν την ελευθερία αυτούς που καταλύουν τα πολιτεύματα και τα μετατρέπουν σε ολιγαρχικά.

§ 17

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ

Αρχικά ο ρήτορας διακρίνει δύο ειδών πολέμων και παραθέτει τις αιτίες που προκαλούν πόλεμο σε καθεμιά από αυτές τις περιπτώσεις:

1. Πόλεμοι προς πόλεις με δημοκρατικά καθεστώτα: Οι πόλεμοι αυτοί οφείλονται συνήθως σε διενέξεις με εξωτερικές αφορμές, που μπορούν να διακανονισθούν.

Συγκεκριμένα, μπορεί να οφείλονται σε:

- α.** ιδιωτικές διαφορές που δεν μπόρεσαν να επιλυθούν ειρηνικά («περί τῶν ἰδίων ἐγκλημάτων, οὐ δυνηθέντων δημοσίᾳ διαλύσασθαι ταῦτα»).
- β.** συνοριακές διαφορές («περί γῆς μέρους ἢ ὄρων»)
- γ.** ανταγωνισμούς (αντιζηλίες) («περί φιλονικίας»)
- δ.** διεκδίκηση της ηγεμονίας (« ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας»).

2. Πόλεμοι προς πόλεις με ολιγαρχικά καθεστώτα: Οι πόλεμοι αυτοί οφείλονται σε μια βασική διαφορά, η οποία δεν μπορεί να διευθετηθεί, αφού αφορά την ουσία των πολιτευμάτων. Συγκεκριμένα οφείλονται:

- α.** στην υπεράσπιση της δημοκρατίας (« ὑπὲρ τῆς πολιτείας»)
- β.** στην υπεράσπιση της ελευθερίας («ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας»).

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΣ

Με το να εντοπίζει την αιτία των πολέμων της 2ης κατηγορίας σε διαφορές που δεν μπορούν να διευθετηθούν, ο Δημοσθένης επιχειρεί να υποβαθμίσει τη σημασία των πολέμων που διεξάγει η Αθήνα εναντίον πόλεων με δημοκρατικό πολίτευμα. Ο ρήτορας χρησιμοποιώντας τη λέξη «οὐδενός» στο τέλος της § 17, βάζει μια κάθετη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στα δύο είδη των πολέμων· ωστόσο, αυτό δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και συνιστά διπλωματική απόκρυψη του γεγονότος ότι αιτία των διαρκών συγκρούσεων π.χ. προς την ολιγαρχική Σπάρτη και τους συμμάχους της ήταν η διεκδίκηση της ηγεμονίας.

§ 18

Το επιχείρημα ολοκληρώνεται στην § 18: ο ρήτορας προτείνει ότι συμφέρει την Αθήνα να υπάρχουν περισσότερα δημοκρατικά πολιτεύματα, γιατί:

- α.** με αυτά η συνεννόηση είναι ευκολότερη.
- β.** με αυτά η φιλία είναι ασφαλής.

Η παράγραφος ξεκινά με ένα ρητορικό «πυροτέχνημα»: Με τη φράση «συμφέρειν δημοκρατουμένους τούς Έλληνας ἅπαντας πολεμείν ὑμῖν ἢ ὀλιγαρχουμένους φίλους εἶναι» ο Δημοσθένης έχει σκοπό:

- α.** να κολακεύσει το δημοκρατικό φρόνημα των Αθηναίων ακροατών,
- β.** να τονίσει την ιδεολογική ταυτότητα του ίδιου,
- γ.** να τονίσει τη δημοτικότητά του και, επομένως, την αποτελεσματικότητά του λόγου του.

Η αντίθεση «ὀλίγοι καὶ ζητοῦντες ἄρχειν πολλοῖς πολλοὶ καὶ μετ' ἰσηγορίας ζῆν ἡρημένοις» καθιστά σαφὴ τὴ διαφορὰ μεταξύ των πολιτευμάτων: ἡ διαφορὰ δὲν εἶναι ποσοτική (σε ὅ,τι ἀφορὰ δηλαδὴ των ἀσκούντων τὴν ἐξουσία: «ὀλίγοι πολλοὶ»), ἀλλὰ καὶ ποιοτική (επεκτείνεται στὸν τρόπο σκέψης καὶ ζωῆς). Για νὰ ἐνισχύσει τὸ ἐπιχείρημα που παρατίθεται στὶς §§ 17-18, ὁ Δημοσθένης χρησιμοποιεῖ μὴ σειρὰ ἀπὸ ρητορικά σχήματα:

- 1.** Παρήχηση καὶ ἐτυμολογικὸ σχῆμα («πολλοὺς πολέμους πεπολεμήκατε»).
- 2.** σχῆμα υποφορὰς καὶ ἀνθυποφορὰς καὶ ἀντίθεση («ὑπὲρ τίνων οὖν ἐστίν; πρὸς μὲν τοὺς δήμους ... πρὸς δὲ τὰς ὀλιγαρχίας»).
- 3.** Πολυσύνδετο: («ἢ περὶ γῆς μέρους ἢ ὄρων ἢ φιλονικίας ἢ τῆς ἡγεμονίας»).
- 4.** Σχῆμα ἐπαναφορὰ καὶ ἀντίθεσης: («ὑπὲρ μὲν τούτων οὐδενός – ὑπὲρ δὲ ...»)
- 5.** Ὑπερβατό: («τοῖς μετ' ἰσηγορίας ζῆν ἡρημένοις»).
- 6.** Λιτότητα

§ 19

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ

Στὴ συνέχεια ὁ ρήτορας υποδεικνύει ὅτι ἡ ἐπικράτηση των ὀλιγαρχικῶν πολιτευμάτων ἀποτελεῖ θανάσιμο κίνδυνο γιὰ τὴ δημοκρατία καὶ τὴν ἐλευθερία ἐν γένει προλέγοντας ὅτι:

- α.** ἀν συνεχιστεῖ αὐτὸ που ξεκίνησε με τοὺς Χίους, τοὺς Μυτιληναίους καὶ τοὺς Ροδίους, θὰ υπάρξει γενικὴ ἐπικράτηση ὀλιγαρχικῶν καθεστώτων.
- β.** τὰ ὀλιγαρχικὰ καθεστώτα θὰ κινηθοῦν ἐναντίον τῆς Αθηναϊκῆς δημοκρατίας, ἀφοῦ αὐτὴ ἀποτελεῖ ἐγγυήτρια δύναμη γιὰ ὅλα τὰ δημοκρατικὰ καθεστώτα.
- γ.** ἡ ἄλωση τῆς Αθηναϊκῆς δημοκρατίας θὰ σημάνει τὸ τέλος τῆς δημοκρατίας γενικά.

§ 20

Τὸ συμπέρασμα τοῦ ρήτορα ἐρχεται στὴν §20: ἡ ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας στὴ Ρόδο εἶναι ὄχι ἀπλῶς συμφέρουσα, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖα στὴν Αθηναϊκὴ δημοκρατία.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΣ

Με το επιχείρημα των §§19-20 ο Δημοσθένης κινδυνολογεί, προσπαθώντας να φοβίσει τους Αθηναίους. Για να ενισχύσει το επιχείρημά του χρησιμοποιεί:

1. μια υπερβολή : «πάντων ανθρώπων» (την υπερβολή τη διορθώνει κάπως με την παρενθετική πρόταση «ὀλίγου δέω λέγειν»).
2. μια αντίθεση: Η πρόθεση «ὕπὸ» του ρήματος «ὕπαγομαι» παραπέμπει στην καταπίεση και το σκοτάδι και αντιπαρατίθεται στην πρόθεση «ἐξ» του ρήματος «ἐξάγω» , η οποία παραπέμπει στην ανάκαμψη και το φως.
3. ἔμφαση, που επιτυγχάνεται με την ανακεφαλαίωση του περιεχομένου της αναφορικής πρότασης «ὅθεν δὴ...προσδοκῶσι»• η ἔμφαση δίνεται στην πράξη που ο ρήτορας αποδίδει στις κυβερνήσεις των ολιγαρχικών πόλεων.
4. μεταφορά: «εἰς ταύτην τὴν δουλείαν ὑπαγομένων» • στην § 17 εἶχε ταυτίσει τη δημοκρατία με την ελευθερία, ἔτσι τώρα ονομάζει «δουλείαν» την υπαγωγή σε ολιγαρχικό καθεστῶς. Η μεταφορά είναι πολύ εὐστοχη.

Αξίζει να επισημανθεῖ ὅτι και σε αυτό το τμήμα του λόγου του ο ρήτορας τονίζει το αυτοσυναίσθημα των συμπολιτῶν του (ἦθος ακροατῶν), με το να λέει ὅτι κανεὶς ἄλλος δεν μπορεί να αποκαταστήσει ἢ να στηρίξει τα δημοκρατικά πολιτεύματα σε ἄλλες πόλεις πέρα ἀπὸ την Αθήνα («ἴσασι γὰρ οὐδένας ἄλλους πάλιν εἰς ἐλευθερίαν <ἂν> τὰ πράγματ' ἐξάγοντας»). Παράλληλα, προβάλλει την προσωπικότητά του (ἦθος λέγοντος), καθὼς αὐτὸς εἶναι που συμβουλεύει ὀρθὰ τους Αθηναίους.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Ποιο εἶναι το ἦθος του ομιλητῆ, το ἦθος των ακροατῶν και το ἦθος των ἀντίπαλων ρητόρων στις παραγράφους 17-20 ;
2. Υπάρχει παθοποιία στις παραγράφους 17-20 ;

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΚΗΣΕΙΣ

1. Να γράψετε δύο ὁμόρριζα (ἓνα ἐπίθετο και ἓνα ουσιαστικό) για καθεμιά ἀπὸ τις παρακάτω λέξεις : ὀλιγαρχίας, ἠγεῖσθαι, ἰσηγορίας, ἡρημένοις, πεπονθῶτων, ἐπιθυμούντων.

ΗΜΙΑΣΚΟΜΟΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ, ΠΕΡΙ ΕΙΡΗΝΗΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ §1-2

1. Όλοι όσοι ανεβαίνουν στο βήμα εδώ έχουν συνηθίσει να λένε ότι αυτά είναι τα πιο σημαντικά και άξια μελέτης για την πόλη, αυτά για τα οποία οι ίδιοι πρόκειται να συμβουλευθούν· αλλά όμως, αν και για κάποια άλλα πράγματα ταίριαζε να πει κανείς στον πρόλογο του τέτοια, μου φαίνεται ότι πρέπει και για τα τωρινά από εδώ να αρχίσει το λόγο του.

2. Γιατί ήρθαμε να συγκαλέσουμε συνέλευση και να συζητήσουμε για πόλεμο και για ειρήνη, τα οποία έχουν πολύ μεγάλη δύναμη στη ζωή των ανθρώπων και για όσα είναι ανάγκη αυτοί που σκέφτονται σωστά να είναι πιο ευτυχισμένοι από τους άλλους (ανθρώπους). Η σπουδαιότητα λοιπόν για χάρη των οποίων συγκεντρωθήκαμε είναι τόσο μεγάλη.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ

Οι **παράγραφοι 1-2** αποτελούν το **προοίμιο** του λόγου και, όπως σε κάθε προοίμιο έτσι και σ' αυτό, ο ρήτορας επιδιώκει να επιτύχει τρεις συγκεκριμένους στόχους :

α. ευμάθεια : ενημέρωση των ακροατών σχετικά με το προς συζήτηση θέμα και το σκοπό για τον οποίο εκφωνείται ο λόγος .

β. εύνοια : εύνοια των ακροατών, γιατί δείχνει το ενδιαφέρον του γι' αυτούς και για τη φήμη της πόλης τους .

γ. πρόσεξις : την προσοχή των ακροατών .

Ειδικότερα ο Ισοκράτης την *ευμάθεια* την πετυχαίνει δηλώνοντας έγκαιρα το θεματικό κέντρο του λόγου του (**ἤκομεν γὰρ ἐκκλησιάσοντας περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, καὶ περὶ ὧν ἀνάγκη ἐστὶ...**) . Την *εύνοια* την κερδίζει δείχνοντας μετριοπάθεια και αποφεύγοντας τη ρητή επίκριση της συνήθειας των άλλων ρητόρων . Την *προσοχή* των ακροατών τη διεγείρει τονίζοντας τη σοβαρότητα του θέματος που απασχολεί την Εκκλησία του δήμου και την άμεση σχέση ανάμεσα στην απόφαση που θα πάρουν και την ευτυχία τους .

Ο Ισοκράτης, αφού πέτυχε την ευμάθεια, την εύνοια και την προσοχή, επιδιώκει : **α)** να προβάλλει τη σπουδαιότητα του ζητήματος της συνεδρίας, **β)** να επισημάνει τα επακόλουθα της ορθής ή λανθασμένης απόφασης των πολιτών και **γ)** να ευαισθητοποιήσει τους «εκκλησιάζοντες», ώστε να προσέξουν το λόγο του και να τους καταστήσει σοβαρούς στη λήψη των αποφάσεών τους .

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΠΡΟΟΙΜΙΟΥ

- 1.** Αφού όλοι οι ρήτορες πιστεύουν πως όσα λένε είναι σπουδαιότατα , αυτό μπορεί περισσότερο να το υποστηρίξει ο Ισοκράτης , γιατί το ζήτημα που απασχολεί την Εκκλησία είναι πραγματικά σοβαρότατο, πρόκειται για την ψήφιση πολέμου ή ειρήνης . (**λογικό επιχείρημα**)
- 2.** Οι καταστάσεις αυτές (δηλαδή πόλεμος ή ειρήνη) επιδρούν καταλυτικά στη ζωή των ανθρώπων . (**λογικό επιχείρημα**)
- 3.** Η ορθή απόφαση στο ζήτημα αυτό και σε όσα συνδέονται άμεσα μ' αυτό (εσωτερική – εξωτερική πολιτική) καθιστά τους πολίτες πιο ευτυχισμένους από τους άλλους . (**λογικό και ψυχολογικό επιχείρημα**)

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ

- 1.** Η αλήθεια του πρώτου επιχειρήματος στηρίζεται στην παράδοση. Ο πόλεμος ή η ειρήνη δεν είναι ψευτοδίλλημα και γι' αυτό οι πολίτες οφείλουν να συνειδητοποιήσουν την κρισιμότητα του θέματος , να δείξουν σοβαρότητα και υπευθυνότητα και να μην παρασυρθούν από τους δημαγωγούς.
- 2.** Το δεύτερο επιχείρημα είναι συνέχεια και τεκμηρίωση του πρώτου. Η απόφαση για πόλεμο ή ειρήνη είναι πράγματι καθοριστική για το παρόν και το μέλλον των πολιτών. Ο πόλεμος στοιχίζει σε άψυχο και έμψυχο υλικό, επιφέρει σύγχυση και αταξία, ανακάμπτει την πολιτιστική πρόοδο και εγκυμονεί απροβλέπτους κινδύνους · αντίθετα η ειρήνη διασφαλίζει τα κεκτημένα, φέρνει τη γαλήνη, εξημερώνει τα ήθη και δημιουργεί καλές συνθήκες εξέλιξης. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι κάθε πόλεμος πρέπει να αποφεύγεται ή ότι κάθε ειρήνη είναι προτιμότερη του πολέμου .
- 3.** Και το τρίτο επιχείρημα έχει βαρύτητα, αφού η ορθή απόφαση των πολιτών για ένα τόσο σοβαρό ζήτημα συντελεί κατά φυσική συνέπεια στην ευτυχία τους. Γι' αυτό ακριβώς τονίζεται η προσωπική ευθύνη όλων να σταθμίσουν ψύχραιμα τα δεδομένα, να σκεφτούν συνετά και να αποφασίσουν με σοβαρότητα .

*** Όλα τα επιχειρήματα του ρήτορα έχουν ορθότητα και εγκυρότητα και γι' αυτό είναι πειστικά.**

ΗΘΟΠΟΙΙΑ

α. Το ήθος του ρήτορα

- φιλόπατρις και ειλικρινής σύμβουλος του λαού.
- κόσμιος και ευπρεπής στις επικρίσεις του.
- έχει υψηλό αίσθημα ευθύνης απέναντι στους συμπολίτες του και πλήρη επίγνωση της σοβαρότητας της συνεδρίας.

β. Το ήθος των ακροατών

- χαρακτηρίζονται έμμεσα ως αφελείς και ευκολόπιστοι
- υιοθετούν άκριτα τις υπερβολές των ρητόρων
- δεν έχουν ακριβή εικόνα των θεμάτων που συζητούνται στην Εκκλησία και δεν μπορούν αποφασίσουν σύμφωνα με το συμφέρον τους.

γ. Το ήθος των άλλων ρητόρων

- υπερβολικοί και ανεύθυνοι, αφού επιζητούν να εντυπωσιάσουν τους ακροατές τους διογκώνοντας με ηχηρά λόγια τη δήθεν σπουδαιότητα του θέματος.
- Ασύνητοι και επικίνδυνοι δημαγωγοί που μπορεί να παρασύρουν το λαό σε λανθασμένες αποφάσεις.

ΠΑΘΟΠΟΙΙΑ

Στο προοίμιο του λόγου ο Ισοκράτης :

- προσπαθεί να διεγείρει στις ψυχές των ακροατών του ευνοϊκά για τον εαυτό του συναισθήματα , αφού έχει επίγνωση της σοβαρότητας του θέματος και νοιάζεται για την ευτυχία τους .
- επιδιώκει να καταστήσει τους ακροατές επιφυλακτικούς δύσπιστους και κριτικούς απέναντι στους άλλους ρήτορες.
- παροτρύνει τους ακροατές να δείξουν υπευθυνότητα και σύνεση την ώρα που θα αποφασίζουν για τόσο κρίσιμα ζητήματα.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

- 1.** Ο ρήτορας ποιες δυνάμεις των πολιτών θέλει να κινητοποιήσει, τις διανοητικές ή τις συναισθηματικές ή και τις δύο μαζί ; Να εξηγήσεις τη θέση σου.
- 2.** Ο Ισοκράτης αρχίζει το λόγο του με μια γενίκευση/υπερβολή. Ποια είναι αυτή και πως την αξιοποιεί ;
- 3.** Κατά τον Ισοκράτη, από τι εξαρτάται η ευτυχία των πολιτών ; Συντάσσεσαι με την άποψή του ; Να τεκμηριώσεις τη θέση σου.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΚΗΣΕΙΣ

- 1.** Να γράψετε δύο ομόρριζα (ένα επίθετο και ένα ουσιαστικό) για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις : είώθασιν, παριόντες, φάσκειν, συμβουλεύσειν, ἤρμοσε, προειπεῖν, δοκεῖ, πρέπειν, ἤκομεν, ἔχει.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ §14-15

14. Εγώ λοιπόν ξέρω καλά ότι είναι δύσκολο να εναντιώνεται κανείς με τις δικές σας σκέψεις και ότι μολονότι υπάρχει δημοκρατία, δεν υπάρχει ελευθερία λόγου, παρά μόνο για τους πολύ άμυαλους εδώ και για αυτούς που καθόλου δε σας φροντίζουν και για τους ποιητές της κωμωδίας στο θέατρο· και το πιο φοβερό απ' όλα είναι αυτό, ότι δηλαδή σ' αυτούς που φανερώνουν τα σφάλματα της πόλης στους υπόλοιπους Έλληνες χρωστάτε τόση χάρη, όση σ' αυτούς που καθόλου δεν ευεργετούν, ενώ αντίθετα με αυτούς που κάνουν επιπλήξεις και σας νουθετούν οργίζεστε έτσι, όπως (οργίζεστε) με αυτούς που κάνουν κάτι κακό στην πόλη.

15. Όμως, ακόμη κι αν ισχύουν αυτά, δε θα απομακρυνόμουν από όσα σκέφτηκα. Γιατί έχω ανέβει στο βήμα, όχι για να σας ευχαριστήσω, ούτε για να επιζητήσω την εκλογή μου ως άρχοντα, αλλά για να εκφράσω τη γνώμη μου, για όσα τυχαίνει να γνωρίζω πρώτα για όσα οι πρυτάνεις προτείνουν, έπειτα για τα υπόλοιπα πράγματα της πόλης .Γιατί δε θα υπάρξει κανένα όφελος των τωρινών αποφάσεων για την ειρήνη, αν δε σκεφτούμε σωστά και για τα υπόλοιπα θέματα.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ

Οι παράγραφοι 14-15 αποτελούν το τελευταίο μέρος του προοιμίου (§1-15). Ο ρήτορας συνεχίζει και σ' αυτές τις επικρίσεις του κατά των συμπολιτών του και δηλώνει τη σταθερή απόφασή του να υπηρετήσει το δημόσιο συμφέρον.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ § 14-15

1. Στην παράγραφο 14 ο Ισοκράτης εναντιώνεται στις προθέσεις των πολιτών, αν και έχει επίγνωση των δυσκολιών που θα αντιμετωπίσει. Τα επιχειρήματά του είναι ότι :

α) δεν υπάρχει παρρησία σ' όλους τους πολίτες· (εξαιρούνται :
i. οι ανόητοι και αδιάφοροι για το λαό δημαγωγοί στην Εκκλησία του δήμου,
ii. οι κωμικοί ποιητές στο θέατρο). [**λογικό επιχείρημα**]

β) είναι παράλογη η στάση των Αθηναίων απέναντι στους ρήτορες· (**i.** ευγνωμονούν όλους όσους αποκαλύπτουν τα σφάλματα της πόλης τους στους ξένους, σαν να είναι ευεργέτες τους **ii.** οργίζονται μ' αυτούς οι οποίοι τους επιπλήττουν και τους νουθετούν, σαν να είναι αυτοί που βλάπτουν την πόλη). [**λογικό επιχείρημα**]

2. Στην παράγραφο 15 ο ρήτορας εμμένει στην απόφασή του να πει όσα έχει σκεφτεί, αν και ξέρει ότι είναι αρνητικό γι' αυτόν το πολιτικό κλίμα. Την

παραπάνω εμμονή τη στηρίζει με τα εξής επιχειρήματα :

- α)** δεν πήρε το λόγο για να γίνει ευχάριστος.
- β)** δεν επιζητεί πολιτικό αξίωμα και δεν υπολογίζει το πολιτικό κόστος.
- γ)** κατέχει το προς συζήτηση θέμα που εισηγήθηκαν οι πρυτάνεις (πόλεμος ή ειρήνη με τους αποστάτες συμμάχους).
- δ)** γνωρίζει τη γενική πολιτική κατάσταση της πόλης του.
- ε)** η ειρήνη της Αθήνας με τους συμμάχους της είναι αναγκαία, αλλά δεν αρκεί· για να ωφεληθεί πραγματικά η πόλη, πρέπει να αλλάξουν και πολλά άλλα και αυτός μόνο είναι διατεθειμένος να προτείνει λύσεις στα κακώς έχοντα .

[**Λογικό επιχείρημα**]

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ

Οι δύο θεματικές προτάσεις των παραγράφων 14 και 15 (**i.** δύσκολη η αντίθεση του Ισοκράτη με τις προθέσεις των πολιτών **ii.** η εμμονή του στη απόφασή του) τεκμηριώνονται με μια σειρά λογικών επιχειρημάτων αντίστοιχα. Παρά την υπερβολή και την υποκειμενικότητά τους, δύσκολα μπορεί κανείς να αμφισβητήσει την εγκυρότητα και την πειστικότητά τους.

Στην Αθήνα εκείνη την περίοδο οι δημοκρατικοί θεσμοί (ισηγορία, ισονομία, παρρησία, Εκκλησία του δήμου) περνούσαν κρίση. Το φιλελεύθερο πνεύμα ενοχλούσε, η αρνητική κριτική ήταν δυσάρεστη και οι πολιτικοί και στρατιωτικοί άνδρες δεν ανέχονταν εύκολα επικρίσεις. Η ηθική κάμψη ήταν εμφανής, οι δημαγωγοί προσάρμοζαν το λόγο τους στις επιθυμίες του λαού και η παρρησία ήταν περιορισμένη ακόμα και στο θέατρο. Γι' αυτό και όσοι ρήτορες τολμούσαν να πουν δυσάρεστες αλήθειες για να υπηρετήσουν το δημόσιο συμφέρον, συχνά προπηλακίζονταν. **Άρα, ο Ισοκράτης έχει δίκιο που ελέγχει τους συμπολίτες του. (§14)**

Ο Ισοκράτης είχε αναμφισβήτητα ήθος και αρετή, ήταν ειλικρινής και ιδιοτελής, φιλόπατρις και ιδεολόγος. Ενδιαφερόταν για την πορεία της πατρίδας του και αγωνιούσε για το παρόν και το μέλλον της πόλης του. Είχε ζήσει την ακμή της, αλλά γνώριζε και τη σταδιακή παρακμή της, γεγονός που τον συνέτριβε. Έβλεπε την κρίση της, την πτώση της από την ηγεμονική της θέση, τα συνεχή λάθη της απέναντι στους συμμάχους της και τον ανεδαφικό της μεγαλοϊδεατισμό για την κυριαρχία στον ελληνικό χώρο. **Γι' αυτό ορθώς εμμένει στην απόφασή του να προτείνει την ειρήνη και την ριζική αναθεώρηση της αθηναϊκής πολιτικής. (§15)**

ΗΘΟΠΟΙΙΑ

α. Το ήθος του ρήτορα

- ο Ισοκράτης διαθέτει ήθος ,αρετή, ειλικρίνεια και φιλοπατρία.
- έχει τη δύναμη ψυχής να αντισταθεί στις λανθασμένες σκέψεις και προθέσεις των ακροατών και των αντίπαλων ρητόρων.
- είναι αποφασισμένος να κατακρίνει σφάλματα και να νουθετήσει αδιαφορώντας για το πολιτικό κόστος.
- μιλάει τη γλώσσα της αλήθειας και δεν χαρίζεται.
- γνωρίζει καλά το θέμα.
- παρακολουθεί την κακή πολιτική της πατρίδας του και ανησυχία για την πορεία της.
- με αυτοπεποίθηση και πλήρη συνείδηση της πολιτικής του ευθύνης ως συμβούλου του λαού προτείνει τη σύναψη της ειρήνης με τους αποστάτες συμμάχους τους.

β. Το ήθος των ακροατών

- οι Αθηναίοι εμφανίζονται ως πολίτες αδιάφοροι για τα κοινά, αφελείς και ευκολόπιστοι.
- θέλουν να ακούν μόνο ό,τι συμφωνεί με τις προθέσεις τους.
- δείχνουν παράλογη στάση απέναντι στους ρήτορες (βλ. επιχείρημα **1**)
- δεν μπορούν να διακρίνουν τους υπεύθυνους συμβούλους από αυτούς που τους βλάπτουν.
- δεν μπορούν να σκεφτούν με ωριμότητα για το καλό της πατρίδας τους και να αποπέμψουν από την Εκκλησία του δήμου τους καιροσκόπους δημαγωγούς.

γ. Το ήθος των άλλων ρητόρων

- παρουσιάζονται ως δημαγωγοί και δημοκόλακες, αδιάφοροι για το δημόσιο συμφέρον.
- δεν έχουν συνειδητοποιήσει το πολιτικό και ηθικό χρέος τους απέναντι στο λαό και απλώς επιζητούν να γίνουν ευχάριστοι.
- δεν τολμούν να παρουσιάσουν την αλήθεια και προσαρμόζουν τους λόγους τους στις επιθυμίες του πλήθους.
- είναι αναξιόπιστοι και επικίνδυνοι για την πόλη.

ΠΑΘΟΠΟΙΙΑ

Στις παραγράφους 14-15 του κειμένου ο ρήτορας :

- πειθαναγκάζει τους συμπολίτες του να συναισθανθούν τη λανθασμένη τακτική τους απέναντι στους ομιλητές.
- τους αναγκάζει να νιώσουν ενοχές και να συνειδητοποιήσουν το πολιτικό τους χρέος
- προσπαθεί να μεταγγίσει σ' αυτούς τον δικό του πατριωτισμό και να τους αφυπνίσει από τον λήθαργο της αδιαφορίας για τα κοινά.
- προσπαθεί να τους ευαισθητοποιήσει απέναντι στους κινδύνους της πόλης και να τους καταστήσει συνετούς και υπεύθυνους.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

- 1.** Πώς εξηγείς το γεγονός ότι, κατά το ρήτορα, ενώ υπάρχει δημοκρατία απουσιάζει η παρρησία ;
- 2.** Πώς επιτυγχάνει και στην ενότητα αυτή ο Ισοκράτης τους τρεις γνωστούς στόχους του προοιμίου ;

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΚΗΣΕΙΣ

- 1.** Να βρείτε λέξεις μέσα στο αρχαίο κείμενο, οι οποίες να διαθέτουν ετυμολογική συγγένεια με τις παρακάτω νεοελληνικές λέξεις : ουσιώδης, έναρξη, αντιθετικός, διένεξη, είδηση, οχυρός, διαφάνεια, ισθμός, νοητός, διέλευση.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ §16

16. Υποστηρίζω λοιπόν ότι πρέπει να κάνουμε ειρήνη όχι μόνο με τους Χίους και τους Ροδίους και τους Βυζαντίους και τους Κώους αλλά με όλους γενικά τους ανθρώπους, και να εφαρμόσουμε όχι αυτές τις συνθήκες τις οποίες τώρα κάποιοι έχουν προτείνει, αλλά αυτές που έγιναν με το βασιλιά (των Περσών) και τους Λακεδαιμόνιους και που επιβάλλουν να είναι αυτόνομοι οι Έλληνες και οι φρουρές να αποχωρήσουν από τις ξένες πόλεις και ο καθένας να διοικεί τη δική του πόλη. Γιατί από αυτές τις συνθήκες δεν θα βρούμε άλλες ούτε πιο δίκαιες ούτε πιο επωφελείς για την πόλη μας.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ

Η παράγραφος 16 αποτελεί την **Πρόθεση**, δηλαδή μια σύντομη έκθεση του θέματος, η οποία περιλαμβάνει την πρόταση του ρήτορα που θα αναπτύξει στις επόμενες παραγράφους (§§17-144). Περιέχει στοιχεία του παρελθόντος και επεκτείνεται στο παρόν-μέλλον, όπως άλλωστε κάθε Πρόθεση. Βρίσκεται μετά το προοίμιο και υπηρετεί την ευμάθεια των ακροατών, αφού τους ενημερώνει για το θέμα του λόγου· εξασφαλίζει την πρόσεξη, αφού κεντρίζει το ενδιαφέρον και την προσοχή των ακροατών· επιτυγχάνει την εύνοια, αφού ο Ισοκράτης παρουσιάζεται ως υπερασπιστής της δικαιοσύνης και του συμφέροντος της πόλης.

Συγκεκριμένα ο Ισοκράτης εισηγείται ότι οι συμπολίτες του έχουν ηθικό χρέος να συνάψουν ειρήνη όχι μόνο με τους αποστάτες συμμάχους τους, αλλά και με όλους τους ανθρώπους. Επίσης τους συμβουλεύει να εφαρμόσουν όχι την ειρήνη που πρότεινε ο Εύβουλος, αλλά την Ανταλκίδα, αν και ήταν ατιμωτική για τους Έλληνες και ο ίδιος νωρίτερα στον «Πανηγυρικό» του την είχε κατακρίνει.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ § 16

1. Ο Δημοσθένης προτείνει ειρήνη όχι μόνο με τους εμπόλεμους, αλλά και με όλους τους ανθρώπους. Ασπάζεται ακόμα και τους τρεις βασικούς όρους της Ανταλκιδείου ειρήνης με το **επιχείρημα** ότι :

- δεν υπάρχει άλλη συνθήκη πιο δίκαιη και πιο ωφέλιμη/συμφέρουσα για την Αθήνα. [ηθικό και λογικό επιχείρημα]

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΣ

Το επιχείρημα έχει αρκετή πειστικότητα, αν και θα ξάφνιασε τους Αθηναίους και θα προκάλεσε έντονες αποδοκimasίες και αντιδράσεις. Η Ανταλκίδεια ειρήνη ήταν δίκαιη για τους Έλληνες, γιατί κατοχύρωνε την αυτονομία και την ανεξαρτησία τους και γιατί επέβαλε την απομάκρυνση κάθε φρουράς κατοχής. Ήταν όμως δίκαιη και για τους Αθηναίους, γιατί αυτοί ευαγγελίζονταν την ηθική και πολιτιστική τους ανωτερότητα, οπότε τους δινόταν η ευκαιρία να δείξουν έμπρακτα την προσήλωσή τους στα δίκαια, τα ηθικά και τα ωραία. Επίσης η ειρήνη ήταν και συμφέρουσα για τους Αθηναίους, γιατί η πόλη τους είχε εξασθενήσει από τις πολεμικές συγκρούσεις, από τις απώλειες σε άψυχο και έμψυχο δυναμικό, από την οικονομική αφαίμαξη που υφίστατο, από τη φυγή των εμπόρων, από τη γενικότερη ανασφάλεια και σύγχυση. Άρα, ο ρήτορας επιχειρηματολογεί με πειθώ και ο λόγος του είναι αποτελεσματικός.

Πως εξηγείται η αλλαγή στάσης του Ισοκράτη σχετικά με την Ανταλκίδεια ειρήνη ;

Οι θέσεις του Ισοκράτη στον «Πανηγυρικό» του λόγο που εκφωνήθηκε το 380 π.Χ. ήταν σαφείς. Καταγγέλλει τους όρους της Ανταλκιδείας ειρήνης και θεωρεί ότι εξευτελίζουν τους Έλληνες. Υποστηρίζει ότι ο πόλεμος είναι προτιμότερος από τη δήθεν ειρήνη που έχουν, γιατί θα ξεπλύνει τις ντροπές που υφίστανται.

Στον λόγο του όμως «Περὶ Ειρήνης» αλλάζει τις πολιτικές του θέσεις, αφού αποδέχεται τους όρους της Ανταλκιδείας ειρήνης, τους οποίους μάλιστα θεωρεί δίκαιους και ωφέλιμους για την Αθήνα.

Είναι γεγονός ότι ο Ισοκράτης άλλαξε πολιτική θέση και δεν είναι πια ο ρήτορας του «Πανηγυρικού» · η μεταστροφή του αυτή δεν είναι αυθαίρετη, αλλά απολύτως δικαιολογημένη από τις πολιτικές συγκυρίες. Οι καιροί είχαν αλλάξει και η Αθήνα δεν ήταν πια η ισχυρή πόλη του 380 π.Χ.. Έτσι δεν μπορούσε εκ των πραγμάτων να ασκήσει ηγεμονικό ρόλο στην Ελλάδα. Επιπλέον, οι εμφύλιες διαμάχες των Ελλήνων είχαν κορυφωθεί και ήταν πολύ

δύσκολο να αντιμετωπιστεί ο περσικός κίνδυνος, αν προηγουμένως δεν εδραιωνόταν η ενότητα των ελληνικών πόλεων. Η συμμόρφωση με τους όρους της Ανταλκίδειας ειρήνης θα εξασφάλιζε στην Αθήνα γαλήνη και πολιτική σταθερότητα, ίσως και τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την οικονομική, κοινωνική, πολιτική και ηθική ανάκαμψη. Τα μεγάλα όνειρα του 380 π.Χ. δεν ήταν δυνατό να πραγματοποιηθούν σε περίοδο έντονης παρακμής.

ΗΘΟΠΟΙΙΑ

α. Το ήθος του ρήτορα

- ο Ισοκράτης νοιώθει την ηθική υποχρέωση να συμβουλεύσει τους συμπολίτες του σωστά
- έχει ως γνώμονα των προτάσεών του το δίκαιο και το συμφέρον της πόλης
- η αλλαγή των πολιτικών του απόψεων αποτυπώνει τη ρεαλιστική στάση που έχει απέναντι στ γεγονότα

ΠΑΘΟΠΟΙΙΑ

- ο Ισοκράτης προσπαθεί να ευαισθητοποιήσει τους συμπολίτες του
- να αφυπνίσει τα πατριωτικά τους αισθήματα

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Για ποιους λόγους ο Ισοκράτης προτείνει στους Αθηναίους να συνάψουν ειρήνη με τους εμπόλεμους αλλά και με όλους τους ανθρώπους ;

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ ΑΚΗΣΕΙΣ

1. Να βρείτε λέξεις μέσα στο αρχαίο κείμενο, οι οποίες να διαθέτουν ετυμολογική συγγένεια με τις παρακάτω νεοελληνικές λέξεις : χρήση, ισχυρός, ταγματάρχης, εγγονός, διένεξη.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΡΗΤΟΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΜΙΛΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ ΗΛΙΑΣΚΟΥ

ΗΜΙΑΣΚΟΜΟΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ